

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри ІАІАС
доктор історичних наук,
професор
Василь ОРЛИК
«___»_____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
на тему:
«Формування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів державних архівів»

Виконав здобувач вищої освіти
II курсу, групи ІС-22М (1,4)
ОПП «Інформаційна, бібліотечна та архівна
справа» спеціальності 029 «Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа»
БОЗДАГАН'ЯН Михайло Володимирович
«___»_____ 2024 р.

Керівник роботи
доктор історичних наук, професор
_____ Світлана ОРЛИК
«___»_____ 2024 р.

Рецензент
к. пед. н., директор Кропивницького фахового
коледжу Приватного вищого навчального
закладу «Університет сучасних знань»
_____ Тетяна ШИШКІНА

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень.....	10
ВСТУП.....	11
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	15
1.1. Стан наукової розробки проблеми	15
1.2. Джерельна база дослідження.....	21
1.3. Методологічні засади дослідження	30
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ТА СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ ОНЛАЙН ДОВІДКОВОГО АПАРАТУ ТА Е-РЕСУРСІВ ДЕРЖАВНИХ АРХІВНИХ ФОНДІВ	35
2.1. Сучасний стан функціонування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів у центральних та обласних архівних установах України	35
2.2. Система довідкового апарату державних архівів	42
2.3. Механізм впровадження електронних послуг в архівних установах	48
РОЗДІЛ 3. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ОЦИФРУВАННЯ В АРХІВНИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ.....	56
3.1. Організація приєднання державних архівних установ до ресурсу «ARCHIUM».....	56
3.2. Організація оцифрування документів в архівних установах.....	69
3.3. Проблеми та шляхи удосконалення функціонування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів державних архівів України.....	77
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	86
ДОДАТКИ.....	101

Перелік умовних скорочень

- ВРУ – Верховна Рада України
- ДАС України – Державна архівна служба України
- ДСТУ – Державний стандарт України
- ЕС – експертні системи
- ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології
- ІС – інформаційні системи
- КМУ – Кабінет Міністрів України
- НАФ - Національний архівний фонд
- НАН України – Національна академія наук України
- Укрдерархів – Державна архівна служба України
- УНДІАСД – Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства
- ЦДАВО – Центральний державний архів вищих органів влади та управління України
- ЦДАГО – Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки України
- ЦДІАК України – Центральний державний архів України, м.Київ
- ЦДАМППМ – Центральний державний архів-музей літератури і мистецтв
- ISO - International Organization for Standardization - Міжнародна організація зі стандартизації
- URL - Uniform Resource Locator — єдиний вказівник на ресурс

ВСТУП

Одним із головних пріоритетних напрямків діяльності державних архівних установ України в напрямку сприяння та розвитку національної ідентичності, є організація діяльності архівних установ до максимального задоволення потреб громадянського суспільства засобами розширення доступу до архівних документів, запровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), включаючи надання архівних електронних послуг користувачам, створення системи інформаційних ресурсів інтегрованих у світовий інформаційний простір, підготовки збірників документів та довідкових видань.

Нині відбувається активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери життя. Неабияких досягнень у цій сфері досягли державні архівні установи України. В рамках всеукраїнської Стратегії формування інформаційного суспільства¹, задля підвищення е-культури суспільства архівні установи розробили та активно розпочали практичне застосування електронно-пошукових систем, онлайн довідкових апаратів, відбувається масове переведення архівних документів у електронну форму, впроваджуються нові форми надання електронних послуг для користувачів тощо.

Актуальність теми дослідження. В сучасному інформаційному суспільстві важливим напрямком роботи державних архівних установ є відкритість і вільний доступ до інформації. Тому керуючись принципами демократії, пріоритетом правової держави, Державні архівні установи прагнуть забезпечити усіх членів українського суспільства рівними умовами не обмеженого доступу до історико-культурної спадщини нашої держави та всебічного використання документів, що містяться в документах Національного архівного фонду. Будучи активними суб'єктами інформаційних процесів, архівні установи України створюють власну інформаційну систему з перспективою більш ширшої інтеграції її до європейського та світового інформаційного простору. З метою організації

¹ Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Постанова КМУ від 15.05.2013р. №386-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/246420577> (дата звернення 01.11.2023р.)

всеохоплюючого доступу до інформації архівні установи України активно здійснюють переведення в електронну форму довідкового апарату архівів та оцифровують архівні документи, удосконалюють веб-сайти тощо. Використання сучасних методів діджиталізації архівної справи соціально значущої ретроспективної документної інформації дозволить поглибити процеси їх організаційно-функціональних трансформацій у сучасному інформаційному середовищі, сприятиме безперешкодному створенню загального архівного інформаційного простору.

Цифровізація архівної справи та широке застосування е-сервісів мають велике значення в умовах військового стану в Україні, адже це дозволяє не лише створити зручні умови для користувачів для отримання необхідної інформації у дистанційному режимі, а й сприяє інформаційній збереженості архівних документів.

Мета дослідження — дослідити механізм формування та функціонування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів державних архівів України.

Основними завданнями роботи є:

- Дослідити стан наукової розробки проблем та джерельну базу дослідження проблеми інформатизації архівної справи.

- Розкрити теоретико-методологічні засади дослідження проблеми інформатизації архівної справи.

- Розглянути систему онлайн довідкового апарату державних архівів.

- Дослідити механізм впровадження електронних послуг в державних архівних установах та процес приєднання їх до платформи «ARCHIUM».

- Дослідити організацію процесу оцифрування документів в архівних установах.

- Визначити шляхи удосконалення та перспективи функціонування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів державних архівів України.

Об'єкт дослідження - процес інформатизації у архівній справі.

Предмет дослідження - особливості формування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів державних архівів України.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження стали загальнонаукові методи дослідження: емпіричні (описові), які фіксують існуючий стан дійсності (в т.ч. опис та спостереження); теоретичні (узагальнення, абстрагування, формалізація тощо), які пов'язані з узагальненням та аналізом емпіричних даних, тобто – це є проникнення у суть явищ що вивчаються. Велике значення приділялося спеціальним методам дослідження, які характерні для галузі архівознавства: історичний метод, метод наукової евристики, порівняльний метод, ретроспективний метод, методи ідентифікації, класифікації і критики джерел тощо. В архівознавстві широко застосовують міждисциплінарні методи, котрі характерні для інших галузей знань: метод соціологічних досліджень, метод статистично-математичного опрацювання матеріалів із застосуванням комп'ютерної техніки та новітніх інформаційних технологій. У сукупності застосування цих методів дозволило проаналізувати специфіку формування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів державних архівів України.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що нами вперше здійснено комплексний аналіз механізму формування та функціонування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів державних архівів України

Практичне значення дослідження. Висновки та підсумки магістерської роботи спрямовані на розробку рекомендацій та пропозицій щодо поліпшення функціонування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів державних архівів України.

Зміст та структура кваліфікаційної роботи.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків.

Обсяг основного тексту – 75 стор., список використаних джерел та літератури складає 124 найменувань, 3 рис., 5 додатків.

У вступі обґрунтовується актуальність теми, визначаються мета, об'єкт, предмет та завдання дослідження.

Перший розділ присвячений розгляду питань історіографії, джерельної бази та методам дослідження.

У другому розділі досліджено основні засади та способи формування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів державних архівних фондів за напрямками: система довідкового апарату державних архівів та механізм впровадження електронних послуг в архівних установах

У третьому розділі досліджено процес оцифрування (діджитизації) та цифровізації (діджиталізації) у архівній справі та запропоновано шляхи його удосконалення.

У висновках узагальнено результати дослідження в теоретичному та практичному аспектах.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан наукової розробки проблеми

Проблеми формування онлайн довідкового апарату та упровадження електронних послуг державними архівними установами України є надзвичайно актуальною та нагальною. Закономірно, що у сучасних вітчизняних підручниках з дисципліни «Архівознавство» містять у собі розділи і параграфи які присвячені проблемам організації інформатизації в державних архівних установах, де окреслюються поняття та специфіка інформатизації архівної справи в Україні та визначаються основні напрямки роботи та шляхи подолання проблем задля підвищення рівня інформатизації у архівній справі¹. Ці питання детально розглядалися рядом науковців та фахівців у їхніх публікаціях.

Зокрема, стан та необхідність активного використання в роботі державних архівних установ України глобальної інформаційної мережі, формування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів є актуальною серед ряду українських науковців та фахівців. У своїх монографіях та статтях вони звертають увагу на проблеми та труднощі, які виникають під час впровадження електронних архівних послуг та окреслюють шляхи їх вирішення та перспективи розвитку у цьому напрямку: Г. Боряк², Л. Божук³, О. Гаранін та Ю. Ковтанюк⁴, Н. Залєток та Є. Чорноморець⁵,

¹ Архівознавство: Підручник для студ. ВНЗ України / Я.С. Калакура, Г.В. Боряк та ін. К., 1998. 316 с.; Архівознавство: Підручник для студентів іст. факультетів ВНЗ України / за ред. Я.С. Калакури, та І.Б.Матяш. К.: Видавн. дім "КМ Академія", 2002. 356 с.; Хрестоматія архівознавства / за ред. Г.Боряк. К., 2003. 408 с.

² Боряк Г.В. Сукупна архівна спадщина України: до проблеми змісту понять Державного та Національного архівного фонду. *Архіви України*. 1995. № 4–6. С. 42–61.

³ Божук Л. В. Інформаційні ресурси і сервіси Інтернет в роботі державних архівів України. *Вісник Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Серія: Історія*. 2016. № 3(130). С. 14–18.

⁴ Гаранін О. Я., Ковтанюк Ю. С. До концепції інформатизації архівної справи в Україні. *Студії з архів. справи та документознавства*. 2017. Т. 24–25. С. 7–57.

⁵ Залєток Н., Чорноморець Є. Сучасний стан упровадження електронних послуг центральними та обласними державними архівними установами України. *Архіви України*. 2023. Вип. 1. №334. С.27-40. DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2023.334.027> ; Залєток Н. В., Чорноморець Є. М. Зміст і співвідношення понять «архівна послуга» та «електронна архівна послуга» // Збірник матеріалів X Всеукраїнської наук.-практ. конференції молодих вчених «Наукова молодь-2022» (15 листоп. 2022 р., м. Київ). 2022. С. 36–39.

Я. Калакура¹, О. Левчук², І. Матяш³, О. Онищенко⁴, М. Палієнко⁵, В. Романовський⁶, А. Санцевич⁷, В. Сиволапова та О. Золотарьова⁸, І. Тюрменко⁹, Ю. Чернятинська¹⁰ та ін.

Проблеми що стосуються удосконалення законодавства України яке забезпечує успішне впровадження інформатизації в архівній галузі, розглядали у своїх працях Г. Боряк¹¹, К.Новохатський¹², В.Ляхоцький¹³, Н.Меньківська¹⁴, Т. Прокшева¹⁵.

¹ Калакура Я.С. Архівознавство: наука чи система наукових знань? Студії з архівної справи та документознавства. 1996.Т. 1. С.43–49.; Калакура Я., Ковтанюк Ю. Архівний менеджмент в умовах електронного урядування. Архіви України. 2019. № 3. С. 18–57. DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2019.320.018>

² Левчук О. В. Соціальні мережі як інструмент реалізації інформаційно-комунікаційних та іміджевих стратегій сучасного архіву: виклики та перспективи // *Архівістика: теорія, методика, практика* : матеріали Другої міжнар. наук.-практ. конференції (22–23 квіт. 2021 р., м. Кам'янець-Подільський). 2021. С. 120–124.

³ Матяш І. Організація архівної справи в Україні. *Студії з документознавства та архівознавства*. 2005. Т. 13. С. 10-26. ; Її ж. Архівна та рукописна україніка як складова Національного архівного фонду: зміст та обсяги поняття. *Сумський історикоархівний журнал*. 2007. № II-III. С. 16–28. ; Її ж. Архівознавство: методологічні засади та історія розвитку. К.: Вид. дім «Киево-Могилянська академія», 2012. 516 с.; Її ж. Архівні реформи в Україні: історія, проекти, виклики сьогодення. Архіви України. 2008. №1-2. С.125 – 166.

⁴ Онищенко О. Документально-інформаційні ресурси архівів та бібліотек – спільна база для розвитку науки, освіти, культури. *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: міжвідомчий збірник наукових праць*. К.,2001. Вип.4. С.163–173.

⁵ Палієнко М. Г. Репрезентативність веб-сайтів архівних установ та їх роль у розширенні доступу до документної інформації // *Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (7–9 квіт. 2015 р., м. Київ). Київ, 2015. С. 214–217; Калакура Я., Палієнко М. Концептуалізація електронного архівознавства в контексті цифровізації українського суспільства. *Архіви України*. 2021. № 3. С. 36–65. DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2021.328.036> ; Paliienko M. Socio-cultural Mission of the Archives and New Strategies for Archival Management. *Atlanti. Triest; Maribor: International Institute for Archival Science*, 2019. Vol. 29. № 2. P. 110–124.

⁶ Романовський В. Нариси з архівознавства: Історія архівної справи на Україні та принципи порядкування в архівах. Харків, 1927. 170с.

⁷ Санцевич А. В. Роль архівів у розвитку історичної науки. Архіви України. 1988. №3. С.19–25.

⁸ Архівна справа: архівні установи Луганщини / За ред. В. О. Сиволапова, О. О. Золотарьова. Луганськ, 2002. 42 с.

⁹ Тюрменко І. І. Експертна оцінка структури та змісту веб-сайтів архівних установ України // *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття* : зб. матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. конференції (10–12 верес. 2015 р., м. Одеса. 2015. С. 43–50.

¹⁰ Чернятинська Ю. Г. Комплектування архівів документами в електронній формі та їх зберігання: історіографія питання. *Архіви України*. 2018. № 1. С.95. (88-102).

¹¹ Боряк Г., Новохатський К. Модерне архівне законодавство України. *Архіви України*. 2004. № 3 (254). С. 4–10.

¹² Новохатський К. Є. Проект нової редакції архівного закону *Архіви України*. 2001. № 3. С.15-25.; його ж. Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази діяльності архівних установ. *Архіви України*. 2000. № 1-3. С. 4- 12; його ж. Narodowe zasoby archiwalne i archiwa Ukrainy. *Archiwista Polska*. 1996. № 3. С. 41-44.; його ж. Національні архівні фонди в пострадянських державах: порівняльний аналіз архівних законів. *Архіви України*. 2001. № 1-2. С. 3-10; його ж. Архівне законодавство України (1991-2001). *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий наук. зб. Вип. 5: Архіви - складова інформаційних ресурсів суспільства*. К., 2002. URL: https://www.archives.gov.ua/Publicat/Researches/MaterialyConfer_03.php#Novohat ; його ж. Організація доступу до документів Національного архівного фонду України та використання архівної інформації. Архіви України. 2008. № 3-4. С. 75-83.

¹³ Ляхоцький В. П. До історії прийняття в Україні першого архівного закону (1991-1993). *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство*. К., 2001. Вип. 4. С. 180–199.

¹⁴ Меньківська Н. Правове регулювання інформаційної діяльності Державних архівів в сучасній Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2011. № 1. С. 86-94. URL: file:///C:/Users/admin/Downloads/bdi_2011_1_13.pdf

¹⁵ Прокшева Т., Селіверстова К., Шурубуря А. Державна програма збереження бібліотечних і архівних фондів.

Аналізуючи вище перелічені праці, слід розглянути статтю Н.Меньківської «Правове регулювання інформаційної діяльності Державних архівів в сучасній Україні» де авторка звернула увагу на тому, що законодавчі акти мають сприяти підвищенню ефективності інформаційної діяльності державних архівів, оскільки архіви мають велику вагу б самі є інформаційними установами, а тому вони відіграють суттєву роль у загальнодержавному інформаційному просторі¹. Про те, що електронне комплектування архівних фондів потребує законодавчого підґрунтя наголошує Ю. Чернятинська².

На викликах для українських архівів з початком повномасштабної російської агресії 24 лютого 2022 року зупинилася І. Матяш у своїй статті «Архівні реформи в Україні: історія, проекти, виклики сьогодення»³. Щодо цифровізації архівних документів зазначено, що «розпочатою попри війну реорганізацією системи архівних установ, посиленням уваги до забезпечення фізичної збереженості архівних документів та цифровізації архівних фондів, підготовкою е-виставок», «Водночас ГДА СБУ розпочав переговори з закордонними партнерами про перевезення для реставрації та зацифрування документів тоталітарних режимів. Зокрема з Національним архівом Великої Британії було підписано договір про зберігання зацифрованих архівів без оплати»⁴.

Про те, що інформація яка міститься у фондах державних архівів України має бути легкодоступною та відповідати усім потребам громадян, підприємств, установ та організацій наголосила у своїй статті Н. Меньківська⁵. Звичайно такі умови можна створити із застосуванням усіх можливостей Інтернет ресурсів через відповідні веб-сайти архівних установ. У цьому руслі К.Новохатський⁶ зазначав у своїй статті написаної ще у 2008 р. «Організація доступу до документів

Студії з архівної справи та документознавства. 2000. Том 6. С. 7-9.

¹ Меньківська Н. Правове регулювання інформаційної діяльності Державних архівів в сучасній Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2011. № 1. С. 93.

² Чернятинська Ю.Г. Комплектування архівів документами в електронній формі та їх зберігання: історіографія питання. *Архіви України*. 2018. № 1. С.95. (88-102).

³ Матяш І. Архівні реформи в Україні: історія, проекти, виклики сьогодення. *Arheion*, 2022. Т.СХХІІІ. С.125 – 166.

⁴ Там само. С. 156, 160.

⁵ Меньківська Н.С. Інформаційна діяльність державних архівів: сутність та визначення понять. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2009. № 3. С. 51–55.

⁶ Новохатський К. Організація доступу до документів Національного архівного фонду України та використання архівної інформації. *Архіви України*. 2008. № 3-4. С. 75 – 83.

Національного архівного фонду України та використання архівної інформації», що відповідно до Програми інформатизації архівної справи, інформаційна система вже тоді «будувалася за модульним принципом, що відповідає багаторівневій концепції представлення архівних ресурсів»¹. І як стверджував автор, по усіх трьох рівнях уже велася інтенсивна робота. Проте, сьогодні (у 2023р.), ми можемо констатувати що вона не була настільки інтенсивною, бо впродовж 15 років дане питання просувалося дещо повільно, розуміючи що основним чинником є і була недостатність фінансування цього процесу.

У дисертаційному дослідженні Л. Юдіна² на тему «Використання інформаційних ресурсів Національного архівного фонду України: науково-методичні засади, напрями та форми (1993 – 2004 рр.)» розглянула стан та можливості використання доступу до інформаційних ресурсів Національного архівного фонду (надалі – НАФ) з використанням як традиційних видів довідкового апарату, так і нових на час написання дисертації е-ресурсів (е-бази даних тематичного характеру, електронні реєстри фондів та описів тощо).

Слід відзначити, що за останні 10 років активізувалася наукова думка з приводу створення та удосконалення програмного забезпечення, яке б дозволило застосовувати програмно-апаратні інформаційно-пошукові комплекси, якими є програмні продукти та експертні системи (далі – ЕС) в архівній справі. З цього приводу О. Качковський³ запропонував механізм удосконалення інформаційно-пошукових систем, які б дозволили прискорити пошук необхідних документів в ході виконання запитів з масивів даних архівних фондів, справ й документів. К. Піхотенко⁴ конкретизував основні характеристики, функції, структуру ЕС, акцентував увагу на проблемах розробки і впровадження ЕС з метою підвищення їх ефективності під час застосування в архівних установах України. Проблеми та

¹ Там само . С. 78.

² Юдіна Л.М. Використання інформаційних ресурсів Національного архівного фонду України: науково-методичні засади, напрями та форми (1993 – 2004 рр.) : автореф. дис. ...канд. іст. наук : 07.00.10 – документознавство, архівознавство. К., 2005. 17 с.

³ Качковський О. Автоматизована інформаційно-пошукова система (з досвіду створення). Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий наук. зб. Вип. 5: Архіви - складова інформаційних ресурсів суспільства. К., 2002. URL: https://www.archives.gov.ua/Publicat/Researches/MaterialyConfer_06.php#Kachkovsky

⁴ Піхотенко К. Проблеми застосування електронних експертних систем в архівній практиці. Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. 2013. Число 21. С. 179-185.

труднощі впровадження інформаційних технологій у вітчизняних архівних установах розглянув у своїй науковій статті й Г. Бойко¹. Він розглянув та проаналізував особливості створення та проблеми практичного використання інформаційно-пошукової системи “ПОЛІДАР”, котра була розроблена спеціалістами Державного архіву Київської області.

Опираючись на досвід розвинених країн світу, мікрофільмування, як альтернативу зберігання інформації у цифровому вигляді розглядають О. Журавель, В. Журавель А. Савич у своїй спільній статті «Комерційне мікрофільмування у світі: історія і сучасність»²: «важливе значення має впровадження гібридних систем із мікрофільмування і оцифровування документації, які являють собою суміщені комплекти обладнання сканування мікроформ (отримання електронного образу) та друку мікрофільмів»³. Водночас автор зазначає, що на сьогодні цей напрямок в Україні не розвивається оскільки не має необхідної законодавчої бази, яка надала б таким документам юридичної сили на правах оригінала.

У працях Г. Боряка «Електронні архівні публікації в Інтернеті: проблеми репрезентації інформаційних ресурсів»⁴, «До питання про стан і перспективи розвитку мережових інформаційних ресурсів соціогуманітарних наук»⁵ та «Національна архівна спадщина України та Державний реєстр «Археографічна україніка»: архівні документальні ресурси та науково-інформаційні системи»⁶ розглянуто широкий спектр питань пов’язаних з формуванням довідкового апарату та е-ресурсів архівних установ України, в тому числі у вигляді електронних баз даних, електронних довідників та відцифрованих зображеннях

¹ Бойко Г.В. Шляхи реалізації основних пріоритетів розвитку архівної галузі (впровадження інформаційних технологій). *Архіви України*. 2012. № 5. С. 47-53.

² Журавель О., Журавель В., Савич А. Комерційне мікрофільмування у світі: історія і сучасність. *Архіви України*. 2023. Вип.2. № 335. С.103 – 117. DOI: DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2023.335.103>

³ Там само С.111.

⁴ Боряк Г.В. Електронні архівні публікації в Інтернеті: проблеми репрезентації інформаційних ресурсів. *Архіви України*. 2002. № 4-6. С. 141–169.

⁵ Боряк Г.В. До питання про стан і перспективи розвитку мережових інформаційних ресурсів соціогуманітарних наук. *Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики. Збірка наукових праць*. К.: Інститут історії України, 2013. Ч. 21: Електронні інформаційні ресурси. С. 9-25.

⁶ Боряк Г.В. Національна архівна спадщина України та Державний реєстр «Археографічна україніка»: архівні документальні ресурси та науково-інформаційні системи. К., 1995. 348 с.

документів. Описуючи досвід національних архівів провідних європейських країн, Австралії, США, Японії тощо, він фокусував увагу на проблемах які виникають у вітчизняних архівних установах.

Про те, що проблеми формування архівних е-ресурсів турбували науковців ще на початку 2000-х років свідчить дисертаційне дослідження А. Кисельової "Архівні ресурси України в глобальній інформаційній мережі: види, доступ, перспективи", яке було написане ще у 2005 році¹ у якому розглядалося питання загальне адміністрування веб-сайтів державних архівних установ та забезпечення функціоналу традиційних видів довідкового апарату: описи, каталоги, путівники, огляди, покажчики тощо. Зокрема, у своїй дисертації Водночас, А. Кисельова дослідила історію становлення веб-сайтів у архівних установах різних країн світу, та порівняла з розвитком та перспективами даного процесу в Україні.

Діяльність державних обласних архівів України у сфері розвитку онлайн довідкового апарату та е-ресурсів розглянула Л. Божук у статті «Інформаційні ресурси і сервіси інтернет в роботі державних архівів України»². Авторка детально проаналізувала наявні інформаційні Інтернет ресурси і сервіси державних архівів України за періоди 2010–2015 рр. та зробила висновок, що мається певна позитивна динаміка у розширенні можливостей е-ресурсів, що у перспективі дозволить забезпечити потреби українського суспільства у доступі до необхідної документальної інформації, а відповідно сприятиме реалізації концепції відкритого суспільства в нашій державі шляхом розширення можливостей доступу до архівних документів.

Історіографічний аналіз стану дослідження теми інформатизації в роботі державних архівних установ України свідчить, що цей процес відбувається і в інших державних установах України, музеях та бібліотечних закладах³, що може

¹ Кисельова А.А. Архівні ресурси України в глобальній інформаційній мережі: види, доступ, перспективи: автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.10 – документознавство, архівознавство. К., 2005. 19 с.; Ї ж. Відкриті інформаційні ресурси архівного порталу України: структура, наповнення, моніторинг. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2004. Т. 11. С. 58–70. 10.; Ї ж. Українські архівні ресурси в Інтернеті *Рукописна спадщина України: Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів*. К., 2004. Вип 9. С. 238–247.

² Божук Л. Інформаційні ресурси і сервіси інтернет в роботі державних архівів України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. К., 2016. Вип.3 (130). С.14- 18.URL: file:///C:/Users/admin/Downloads/VKNU_Ist_2016_3_5.pdf

³ Бистрицький М. Проект української електронної бібліотеки «ІЗБОРНИК». *Спеціальні історичні дисципліни* :

використовуватися як комплексний вітчизняний досвід, оскільки він має подекуди однакові проблеми та труднощі у створенні та застосуванні.

Питання інформатизації архівної справи знаходять своє відображення і в сучасній зарубіжній історіографії країн Європи, США та Канади¹.

1.2. Джерельна база дослідження

Джерельною базою досліджень в архівній галузі є Конституція та Закони України, Постанови та Розпорядження ВРУ, Постанови та розпорядження КМУ, Накази Держархіву України (в т.ч. Головархіву, Деркомархіву), нормативно-правові акти інших центральних органів виконавчої влади (в т.ч. Накази Мінюстиції України), нормативно-правові акти та методичні документи з архівної справи і діловодства (положення, порядки, інструкції, стандарти і рекомендації тощо).

Перераховані законодавчі та підзаконні акти урегульовують питання діяльності архівних установ у цілому за всіма напрямки. Зокрема, встановлюють порядок формування та функціонування онлайн довідкового апарату, визначають особливості користування архівними фондами, способи архівного описування, механізми проведення методичної та науково-дослідної роботи, порядок впровадження електронних послуг в архівних установах України тощо.

питання теорії та методики. Збірка наукових праць. К.: Інститут історії України, 2013. Ч. 21: Електронні інформаційні ресурси. С.101-119.; Боряк Г., Папакін Г. Відкриті енциклопедичні гуманітарні ресурси в інтернеті: сучасний стан і проблеми функціонування. Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики. Збірка наукових праць. К., 2013. Ч.21. С. 73-89.; Іванова О. Формування інформаційного ресурсу рукописних книг у базах даних: кодикологічний аспект. Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики. Збірка наукових праць. К., 2013. Ч.21. С. 131-139.; Жданович О. Каталог ресурсів порталу інституту історії України НАН України: технологічні аспекти створення і функціонування. Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики. Збірка наукових праць. К., 2013. Ч. 21. С. 93-99; Хромова І. Нумізматика в музейних інтернет-ресурсах України. Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики. Збірка наукових праць. К., 2013. Ч.21. С. 203-207.

¹ Valacchi, Federrico. The Internet and Archival Research: from medium to Resesarch Tool. XXXVIth CITRA. Marceille, France, 13–16 November 2002. *How does Society Perceive Archives?: Abstracts*. Marceille, 2002.; Yakel, Elisabeth. Impact of Internet-Based Discovery Tools on Use and Users of Archives. Ibid. XXXVIth CITRA. Marceille, France, 13–16 November 2002. *How does Society Perceive Archives?: Abstracts*. Marceille, 2002.; Yakel, Elisabeth. Thinking Inside and Outside the Boxes: Archival Reference Services at the Millenium. *Archivaria*. 2000. Vol. 49.; Donaldson, Devan Ray. Trust in Archives– Trust in Digital Archival Content Framework. *Archivaria*. 2019. Vol. 88.P.50-83.; Hamer, Alyssa. Ethics of Archival Practice: New Considerations in the Digital Age. *Archivaria*. 2018. Vol. 85.P.156-179.; Belovari, Susanne. Historians and Web Archives. *Archivaria*. 2017. Vol. 83. P.59-79.; Bak, Greg. Media and the Messengers: Writings on Digital Archiving in Canada from the 1960s to the 1980s *Archivaria*. 2016. Vol. 82.P. 55–81.

Правову основу встановлює Конституція України¹. У ній встановлено базові норми, відносно історико-культурної спадщини, забезпечення доступу до інформації, які стосуються у т.ч. і діяльності архівів, як потужних збирачів і зберігачів великого масиву інформації: статті 11, 17, 32, 34, 50, 54. Усе інше законодавство не повинне суперечити Конституції України і має її дотримуватися², а також деталізувати усі механізми дії.

У цілому, діючим законодавством урегульовано ряд питань пов'язаних з доступом до документів НАФ України, зокрема наступними Законами України: «Про культуру»³, «Про інформацію»⁴, «Про Національний архівний фонд та архівні установи»⁵. Зокрема Законом України «Про культуру» (ст. 2, 4) гарантовано доступ громадянам до пам'яток історії та культури, а архівні установи мають «забезпечувати збереження, розповсюдження і використання культурних цінностей, культурної спадщини та культурних благ»⁶.

Спеціалізованими законодавчими актами, які встановлюють діяльність державних архівів у цілому і безпосередньо в інформаційній області є Закони України: «Про Національний архівний фонд та архівні установи»⁷, «Про інформацію»⁸, «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»⁹, «Про обов'язковий примірник документів»¹⁰, «Про доступ до публічної інформації»¹¹.

¹ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page>(дата звернення: 12.10.2023).

² Новохатський К.С. Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази діяльності архівних установ. *Архіви України*. 2000. № 1-3. URL: <http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/2000-1-3-01.php> (дата звернення: 09.10.2023).

³ Про культуру: Закон України від 12.12.2010р. №2778 (у редакції від 21.09.2023р. №3120). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення 10.11.2023).

⁴ Про інформацію: Закон України. № 2657-ХІІ від 02.10.1992 р. (редакція від 16.07.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2657-12> (дата звернення: 09.10.2023).

⁵ Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24.12.1993 р. (редакція від 02.07.2023р.). №3814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12> (дата звернення: 09.10.2023).

⁶ Про культуру: Закон України від 12.12.2010р. №2778 (у редакції від 21.09.2023р. №3120). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення 10.11.2023).

⁷ Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24.12.1993 р. (редакція від 02.07.2023р.). №3814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12> (дата звернення: 09.10.2023).

⁸ Про інформацію: Закон України. № 2657-ХІІ від 02.10.1992 р. (редакція від 16.07.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2657-12> (дата звернення: 09.10.2023).

⁹ Про внесення змін до Закону України «Про захист інформації в автоматизованих системах»: Закон України від 31.05.2005р. №2594. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2594-15#Text> (дата звернення: 09.10.2023).

¹⁰ Про обов'язковий примірник документів: Закон України від 9.04.1999р. №595 (у редакції від 31.03.2023р. №2849). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-14#Text> (дата звернення: 09.10.2023).

¹¹ Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011р. № 2939 (в редакції від 08.10.2023р. № 2614).

Зокрема, Закон України «Про національний архівний фонд та архівні установи», у редакції від 7 липня 2023р. регулює ряд визначення термінів: Національного архівного фонду України як «сукупність архівних документів, що відображають історію духовного і матеріального життя Українського народу та інших народів, мають культурну цінність і є надбанням української нації»¹; архівний документ – «документ незалежно від його виду, виду матеріального носія інформації, місця, часу створення і місця зберігання та форми власності на нього, що припинив виконувати функції, для яких був створений, але зберігається або підлягає зберіганню з огляду на значущість для особи, суспільства чи держави або цінність для власника також як об'єкт рухомого майна; архівна справа, користувач архівними документами. Важливо, що цим законом встановлено визначення важливого для нашого дослідження терміну «довідковий апарат» що у розумінні цього закону є «довідники у будь-якій формі (путівники, описи, каталоги, покажчики, бази даних, номенклатури справ тощо), призначені для пошуку архівних документів або відомостей, що містяться в них» та поняття «архівна довідка» - «документ архівної установи, оформлений відповідно до законодавства, що містить інформацію про предмет запиту на підставі архівних документів із зазначенням їх пошукових даних»². У цьому Законі є розділ V (статті 15-21) «Використання Національного архівного фонду»³ у якому визначено основні положення відносно забезпечення доступу до документів НАФ, порядок обмеження цього доступу та безпосередньо урегульовано порядок користування документами НАФ, права та обов'язки користувачів цих документів.

У Законі України «Про обов'язковий примірник документів» (у редакції від 31.03.2023р. №2849)⁴ визначено ряд важливих термінів, у тому числі важливий для нашого дослідження термін «одержувач обов'язкового примірника

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> . (дата звернення: 09.10.2023).

¹ Про Національний архівний фонд та архівні установи: закон України від 24.12.1993 р. (редакція від 02.07.2023). №3814.

² Там само.

³ Там само.

⁴ Про обов'язковий примірник документів: Закон України від 9.04.1999р. №595 (у редакції від 31.03.2023р. №2849). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-14#Text> (дата звернення: 09.10.2023).

документів» та «національний інформаційний фонд України», що по суті підтверджує, що до саме архівні фонди є тими установами які забезпечують зберігання і використання документів.

Враховуючи, що розміщення е-ресурсів на сайтах державних архівів має здійснюватися у значних масивах, то необхідно враховувати норми Закону України «Про захист інформації в автоматизованих системах» (у редакції від 31.05.2005р.), в тому числі і положення щодо захисту інформації, умов обробки інформації в системі, повноваження державних органів у сфері захисту інформації тощо.

Щодо підзаконних актів, то Президентом України та Кабінетом Міністрів України прийнято ряд розпоряджень які встановили основні напрямки розвитку архівної справи та деталізували механізми дії вищезгаданих законів та стимулювали розвиток електронного урядування (в т.ч. і діяльності державних архівних установ):

- Розпорядження Президента України «Про невідкладні заходи щодо розвитку архівної справи»¹ від 02.09.2000р. - у якому державному комітету архівів України доручено активізувати роботу з інформатизацією архівної справи. Робота по виконанню цього розпорядження триває і до нині.

- Розпорядження Президента України «Про невідкладні заходи щодо збереження національних архівних цінностей України» від 13.04.2005р. – у якому було доручено Кабінету Міністрів України вжити заходів з «поліпшення інформатизації архівної справи»². Робота по виконанню цього розпорядження актуальна по сьогоднішній день.

- Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації» №797-р від 8.11.2017 р.³ – розроблено план заходів реалізації цієї Концепції.

¹ Про невідкладні заходи щодо розвитку архівної справи: Указ Президента України від 2.09.2000р. № 273/2000-рп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2000-%D1%80%D0%BF#Text> (дата звернення 10.11.2023).

² Про невідкладні заходи щодо збереження національних архівних цінностей України: Розпорядження Президента України від 13.04.2005р. № 957/2005–рп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957/2005-%D1%80%D0%BF#Text> (дата звернення 10.11.2023).

³ Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження КМУ від 8.11.2017 р. №797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80> (дата

Враховуючи динамічні темпи розвитку інформаційного суспільства, національне законодавство сприяє цьому процесу і забезпечує його функціонування шляхом прийняття ряду законодавчих та підзаконних актів:

- Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 01.12.2022 р. №2807¹ – визначає правові загальні засади формування та реалізації Національної програми інформатизації.

- Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 5 липня 1994 р. №80 (у редакції від 01.07.2022р.) – «регулює відносини у сфері захисту інформації в інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних системах»².

- Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 5.10.2017 р. №2155 (у редакції від 01.01.2023р. №2801) – визначає порядок отримання та використання електронних цифрових підписів і печаток на документах, а також визначає «правові та організаційні засади здійснення електронної ідентифікації»³.

- Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851 (у редакції від 01.08.2022р. №1591, 1953)⁴.

- Наказ Держкомітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України, Держкомітет зв'язку та інформатизації України «Про порядок функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади» від 25.11.202 р. №327/225 (у редакції від 27.03.2015р.)⁵ – регулює інформаційне наповнення веб-сайтів та структуру інформаційних матеріалів, систему керування інформаційним змістом, загальне оформлення веб-сайту. Наказ акцентує увагу на необхідності оперативності та форма подання інформації державною та іншими мовами,

звернення 10.11.2023).

¹ Про Національну програму інформатизації: Закон України від 1.12.222р. №2807. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#n191> (дата звернення 10.11.2023).

² Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 5 липня 1994 р. №80 (редакція від 01.07.2022р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 10.11.2023).

³ Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155 (редакція від 01.01.2023р.№2801). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> . (дата звернення 10.11.2023).

⁴ Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851 (редакція від 07.11.2018). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/851-15>. (дата звернення 10.11.2023).

⁵ Про порядок функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади: Наказ Держкомітету інформ. політики, телебачення та радіомовлення України, Держкомітет зв'язку та інформатизації України від 25.11.2002р. №327/225. (редакція 27.03.2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1022-02> (дата звернення 10.11.2019).

забезпечення безперешкодної доступності інформації для користувачів (в т.ч. з вадами зору та слуху) тощо.

- Наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2014 № 1886/5 «Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання» (у редакції від 29.10.2022р.)¹.

- Наказ Міністерства юстиції України від 30.09.2020 № 1039/35322. «Про встановлення вимог до технічних засобів, процесів їх створення, використання та функціонування у складі інформаційно-телекомунікаційних систем під час надання кваліфікованих електронних довірчих послуг» (редакція від 26.11.2021)².

- Наказ Міністерства юстиції України від 01.11.2012 № 1600/5 «Про затвердження Порядку роботи з електронними документами через систему електронної взаємодії органів виконавчої влади з використанням електронного цифрового підпису»³.

Слід звернути увагу на важливі нормативно-методичні документи, які встановлюють правила та порядок діяльності державних архівів:

– «Правила роботи архівних установ України»⁴, яким регламентовано ряд основних питань функціонування основних ланок загальної системи архівних установ України: «встановлюють вимоги щодо забезпечення формування, обліку, зберігання та використання Національного архівного фонду (далі - НАФ), документи якого є власністю держави та власністю територіальних громад»⁵;

– «Порядок користування документам Національного архівного фонду, що належить державі, територіальним громадам»⁶, яким урегульовано питання

¹ Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: Наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2014 № 1886/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14> (дата звернення 10.11.2023).

² Про встановлення вимог до технічних засобів, процесів їх створення, використання та функціонування у складі інформаційно-телекомунікаційних систем під час надання кваліфікованих електронних довірчих послуг: Наказ Міністерства юстиції України від 30.09.2020 № 1039/35322. (редакція від 26.11.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1039-20#n21> (дата звернення 10.11.2023).

³ Про затвердження Порядку роботи з електронними документами через систему електронної взаємодії органів виконавчої влади з використанням електронного цифрового підпису: Наказ Міністерства юстиції України від 01.11.2012 № 1600/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1854-12> (дата звернення 10.11.2023).

⁴Правила роботи архівних установ України: зареєстровано в Мінюсті України 10.04.2013р. за №584/23116 (поточна редакція 04.10.2023р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0584-13#Text> (дата звернення 10.11.2023).

⁵ Там само.

⁶ Порядок користування документам Національного архівного фонду, що належить державі, територіальним громадам: зареєстровано в Мінюсті України 21.11.2013р. за №1983/24515 (поточна редакція 03.06.2023р.). URL:

створення умов для користування архівними документами НАФ, шляхом створення необхідного загальнодоступного довідкового апарату; «відповідно до наявних технічних можливостей забезпечують умови для віддаленого доступу до довідкового апарату і документів НАФ»¹.

Для нашого дослідження суттєву джерельну базу складають Державні стандарти України, що встановлюють правила, загальні принципи та характеристики, які впорядковують певну діяльність установи чи організації. Зокрема: Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлення та вимоги до змісту нормативних документів (ISO/IEC Directives – Part 2:2001, NEQ): ДСТУ 1.5:2003.; Інформаційні технології. Електронний документообіг. Архітектура службових документів (ODA) та обмінний формат. Частина 1.: ДСТУ 3719-1-98 (ISO 8613-1:1989); Гармонізування понять та термінів: ДСТУ – ISO 860-99; Національна стандартизація. Основні положення: ДСТУ 1.0:2003.; Національна стандартизація. Правила і методи прийняття та застосування міжнародних і регіональних стандартів (ISO/IEC Guide 21:1999, NEQ): ДСТУ 1.7:2001. – Чинний від 2001-07-01; Національна стандартизація. Правила розроблення національних нормативних документів: ДСТУ 1.2:2003.; Правила описування архівних документів: (ISAD (G):1999, (NEQ)) ДСТУ 4331:2004² та ін. Слід відмітити, що ДСТУ 2732:2004 Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять, втратить свою чинність з 01.03.2024р. у

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1983-13#Text> (дата звернення 10.11.2023).

¹ Там само.

² Інформаційні технології. Електронний документообіг. Архітектура службових документів (ODA) та обмінний формат. Частина 1. Вступ і загальні принципи: ДСТУ 3719-1-98 (ISO 8613-1:1989). (Чинний від 1995-01-01). К.: Держстандарт України, 1995. 47 с.; Гармонізування понять та термінів: ДСТУ – ISO 860-99. К.: Держстандарт України, 1999. 8 с.; Національна стандартизація. Основні положення: ДСТУ 1.0:2003 (чинний від 2003-07-01). URL: https://dnaop.com/html/44088/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_1.0_2003 (дата звернення 10.11.2023).; Національна стандартизація. Правила і методи прийняття та застосування міжнародних і регіональних стандартів (ISO/IEC Guide 21:1999, NEQ): ДСТУ 1.7:2001. (Чинний від 2001-07-01). К.: Держспоживстандарт України, 2001. 27 с.; Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлення та вимоги до змісту нормативних документів (ISO/IEC Directives – Part 2:2001, NEQ): ДСТУ 1.5:2003. URL: https://dnaop.com/html/29579/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_1.5_2003 (дата звернення 10.11.2023).; Національна стандартизація. Правила розроблення національних нормативних документів: ДСТУ 1.2:2003. URL: https://dnaop.com/html/43908/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_1.2_2003 (дата звернення 10.11.2023).; Правила описування архівних документів: (ISAD (G):1999, (NEQ)) ДСТУ 4331:2004. К.: Держспоживстандарт України, 2005. 15 с.

зв'язку з прийняттям 25.05.2023р. нового ДСТУ 2732:2023 Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять¹.

Основними нормативними документами з організації роботи архіву є Положення про державний архів та Положення кожного відділу, структура, посадові інструкції працівників. У Положенні про ЦДІАК України, м.Київ² визначено його основні завдання, межі повноваження з метою організації своєї діяльності, права, порядок взаємодії з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, підприємствами та організаціями усіх форм власності (п. 1-10). Положення в собі містить пункт 11, який регулює повноваження директора ЦДІАК. Для прийняття важливих рішень і вирішення проблемних, в ньому утворюються Колегія у складі директора, його заступників та інших працівників архіву (керівники відділів) та інші представники державних органів, наукових установ, державних вищих навчальних закладів, громадських організацій тощо - склад затверджується Укрдержархівом (п.12 Положення). Для проведення необхідних експертиз цінності документів та вирішення інших пов'язаних з формуванням НАФ у ЦДІАК експертно-перевірну комісію та для інших організаційних питань створено науково-методичну раду (п.13-14 Положення). Державні архіви (в т.ч. і ЦДІАК України) є юридичними особами, мають самостійний баланс, рахунки в установах банків, гербову печатку. Вони фінансуються за рахунок коштів Державного бюджету України.

У структурі ЦДІАКУ є Відділ «Інформаційних технологій та захисту інформації», який має наступні функціональні обов'язки, які зазначенні у Положення про відділ:

- «створює електронні копії документів НАФ ЦДІАК України;
- запроваджує комплексну автоматизацію робочих місць;

¹ ДСТУ 2732:2004 Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://old.loga.gov.ua/netcat_files/4895/4106/h_7d602cb292dd3a86478915757d0425f9 ; ДСТУ 2732:2023 Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=103322 (дата звернення 10.11.2023).

²Положення про ЦДІАК України, м.Київ. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://cdiak.archives.gov.ua/files/Polozhennya_pro_arhiv.pdf (дата звернення 10.11.2023).

- забезпечення збереженості електронних копій документів НАФ ЦДІАК України;
- впровадження новітніх інформаційних технологій при обробці документів НАФ;
- розробка та супроводження інформаційної системи ЦДІАК України, як сукупності технічних, програмних та комунікаційних засобів, які забезпечують опрацювання, збереження та використання архівних документів;
- супровід та наповнення офіційної веб-сторінки ЦДІАК України і адміністрування сторінки в соціальній мережі»¹.

¹ Про архів. Структура архіву. URL: <https://cdiak.archives.gov.ua/histori.php#S> (дата звернення 10.10.2023).

1.3. Методологічні засади дослідження.

Методологічними засадами нашого дослідження є загальнонаукові методи дослідження, які поділяються на: емпіричні (описові), - це ті які фіксують існуючий стан дійсності (в т.ч. опис та спостереження); теоретичні, - це ті котрі пов'язані з узагальненням та аналізом емпіричних даних, тобто – це є проникнення у суть явищ що вивчаються.

До загальнонаукових теоретичних методів належать універсальні методи:

1) індукція (лат. *inductio* – проведення, представлення) – логічне розумове заключення від часткового до загального, тобто від окремих фактів до узагальнень;

2) дедукція (лат. *deductio* – відведення) – логічне розумове заключення від загального до часткового, від загальних суджень до часткових висновків;

3) аналіз – розділення певного явища на окремі частини чи властивості;

4) синтез – поєднання різних елементів, сторін, властивостей об'єкта в єдине ціле;

5) моделювання – заміна реального об'єкта дослідження моделлю, яка містить у собі риси, зв'язки, характер досліджуваного об'єкта;

6) гіпотетичний метод – здійснення наукового припущення, яке базується на дедукції з метою пояснення певного явища котре досліджується;

7) системний метод – пов'язаний із побудовою системи взаємозв'язків елементів, складових об'єкта;

Водночас, теоретичні загальнонаукові методи містять у собі:

а) узагальнення – аналітично-розумовий перехід від емпіричного аналізу окремих об'єктів на вищий рівень абстракції шляхом визначення спільних ознак, що є в розглянутих об'єктах;

б) абстрагування - метод наукового пізнання, оснований на формуванні образу реального об'єкта за допомогою розумового відокремлення ознаки, яка безпосередньо цікавить дослідника;

в) формалізацію (лат. *formalis* – складений за формою) – метод отримання результатів мислення в трактуванні понять, котрі виражені у формулах чи символічно-знаковій формі тощо.

Окрім загальнонаукових теоретичних методів, у архівознавчих дослідженнях використовують ряд **спеціальних методів**, основними є:

- метод наукової евристики – для нестандартного підходу у вирішення дослідницьких задач;
- історичний метод – дослідження зародження та розвиток архівної справи та її складових (у т.ч. розвиток науки архівознавства, формування архівної системи в Україні, дослідження визначних для архівної науки персоналій (в т.ч. фундаторів) архівної галузі тощо);
- порівняльний метод – визначення тенденцій, динаміки, закономірностей, зміна застосування способів та методик роботи з архівними фондами шляхом порівняння;
- ретроспективний метод – дослідження шляху розвитку архівної справи та архівної науки в динаміці змін та удосконалень, віднайдення закономірностей тощо;
- метод ідентифікації - для ідентифікації використовуються наступні способи позначень: за класифікацією; за унікальною назвою; за штриховим кодуванням; присвоєння цифрових номерів; за умовними позначками; за посиланнями; за регламентованим описом тощо.
- класифікації і критики джерел – за схемою етапів визначених дослідницьких завдань: «виявлення джерел; їх попередній відбір, групування та класифікація; вибір методів та прийомів вивчення; текстологічна критика (встановлення первинного тексту та доповнень до нього); з'ясування авторства, місця, часу, обставин та мети створення джерела; оцінка його автентичності, повноти та достовірності викладених у джерелі фактів»¹.

¹ Матяш І. Б. Архівознавство: методологічні засади та історія розвитку / НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2012. С.94-97.

Методологічними засадами нашого дослідження є загальні **принципи** які характерні для архівознавчих досліджень:

- Принцип об'єктивності – передбачає все охоплення дослідження, на усіх етапах пізнання. Цей принцип «передбачає осмислення явищ такими, як вони реально існують у дійсності, без суб'єктивних інтерпретацій, задля з'ясування сутності явища, процесу чи факту»¹.

- Принцип всебічності – передбачає аналіз явищ у комплексі усіх взаємозв'язків і взаємодії з близькими до них явищ, із урахуванням усіх можливих факторів впливу та аспектів, що формують загальне бачення про досліджувані явища.

- Принцип зв'язку архівознавства як наукової системи і навчальної дисципліни з практикою архівної справи. Він має першочергове значення для прикладних досліджень з організації архівної справи, її технологій, науково-довідкової роботи архівів. Неодмінною рисою таких досліджень повинно бути наукове обґрунтування практичних рекомендацій і пропозицій, спрямованих на вдосконалення роботи архівних установ.

- Принцип науковості.

- Принцип історизму – передбачає здійснення аналізу подій і процесів у постійному русі та історичному взаємозв'язку (часово-просторовому вимірі), та в історичному контексті.

- Принцип детермінізму – передбачає визнання об'єктивної причинної обумовленості явищ, тобто необхідність встановлення таких явищ які з-за певних умов породжують інші явища.

Специфічними принципами в архівознавстві є принципи «поваги до фондів»:

- Принцип неподільності (непорушності) архівних фондів. вимагає збереження архівного фонду в цілісності: без поділу, вилучення або долучення документів для забезпечення його повної достовірності та інформаційної цінності.

- Принцип доступності (публічності) архівної інформації (відкритості).

¹ Там само. С.95.

- Принцип походження або провенієц-принцип – «суть цього принципу полягає у вимозі відповідності структури і змісту архівного фонду структурі та змісту діяльності фондоутворювача, забороні розпорошення документів з його складу, чіткого відмежування одного фонду від іншого», «визнає наявність генетичного зв'язку між сферою документотворення та архівним зберіганням документів і вимагає зберігати в архівах історично утворені комплекси документів у тому порядку, в якому вони утворилися в діловодстві установи-фондоутворювача»¹.

В архівознавстві широко застосовують методи, котрі характерні для інших галузей знань: метод соціологічних досліджень, метод статистично-математичного опрацювання матеріалів із застосуванням комп'ютерної техніки та новітніх інформаційних технологій.

Висновок до розділу 1.

Таким чином, нами розглянуто стан наукової розробки проблеми розвитку інформаційної сфери у архівній справі та доведено те, що в Україні недостатньо приділяється уваги цим питанням, а тому це є перспективним напрямком подальших досліджень для вітчизняних науковців та практиків.

Щодо джерельної бази дослідження то слід відмітити її цілісність та системність. У наукових публікаціях проводиться певний аналіз діючого в різний час національного законодавства, порівняння його з іноземним законодавчим досвідом, звертається увага на недоліки і потребу його удосконалення. Ми запропонували поділ джерельної бази на групи: 1) законодавчі та нормативно-правові акти; 2) підзаконні акти відомчого характеру; 3) нормативно-правові у вигляді ДСТУ; 4) внутрішні документи підприємства: статут, положення, посадові інструкції, накази, розпорядження, тощо.

¹ Там само. С. 103-104.

Задля досягнення поставленої мети та вирішення визначених завдань магістерської роботи нами було застосовано ряд загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, які характерні для архівознавства.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ТА СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ ОНЛАЙН ДОВІДКОВОГО АПАРАТУ ТА Е-РЕСУРСІВ ДЕРЖАВНИХ АРХІВНИХ ФОНДІВ

2.1 Сучасний стан функціонування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів державних архівних установ.

Інформатизація архівної справи в Україні не може бути відокремлена від глобальної історії розвитку архівів, формування архівних систем та розвитку архівознавчої думки. Цей процес сильно впливав на події в Україні через взаємодію з подіями у світі, особливо в країнах, які були лідерами у сфері інформаційних технологій.

Перший етап, який охоплює період з 1960-х до 1990 року, характеризується розвитком комп'ютерних технологій та їхнім впровадженням у роботу архівних установ. Це включало в себе створення комп'ютерних каталогів для архівів у США, Великій Британії, Канаді, та СРСР.

Другий етап, від 1991 до 1990-х років, характеризується впровадженням інформаційних технологій в архівну справу незалежної України. На відміну від попереднього періоду, Україна почала самостійно використовувати інформаційні технології. Проте, використання продуктів радянських ЕОМ не стало популярним.

Третій етап, з 2000 року і дотепер, визначається подальшим розвитком та вдосконаленням інформаційних технологій в архівній справі. У цей період Україна активно залучилася до світового досвіду та приєдналася до розробки нових архівних інформаційних ресурсів, базуючись на світових досягненнях в цьому напрямку.

III етап – з 2000 р. по сьогодні розпочинається створення національної архівної інформаційної системи України.

Першим кроком у процесі інформатизації стало відкриття веб-порталу Державного комітету архівів України у 2000 р. (відповідно до рішення колегії Державної архівної служби України від 25 жовтня 2000 р. «Про затвердження структури офіційного Web-сайту Держкомархіву України» від 3.11.2000 р. №63). У 2001 р. усім керівникам державних архівів було розіслано лист «від 7.02.2001р. за №01-106) про створення електронної версії Центрального фондового каталога України у якому повідомлялося про початок апробації розробленого Держкомархівом України версії програмного продукту «Архівні фонди України», розробленого «з метою накопичення інформації, яка надалі мала ввійти до базового блоку Національної архівної інформаційної системи - електронної версії Центрального фондового каталога, що укладатиметься з окремих сегментів - електронних версій реєстрів фондів архівних установ України на базі аркушів фондів і фондових карток. Програма передбачає поетапне запровадження єдиної розподіленої галузевої бази даних»¹. У ході роботи над цим проектом, передбачалося подальше поетапне доопрацювання у результаті чого планувалося створити сучасну (на той час) систему електронних каталогів на базі Web-технологій, з метою остаточного впровадження їх в державних архівних установах. Дані щодо фондів, введені за допомогою пропонованої програми, будуть перенесені в цю систему. Розроблено було «Галузевий покажчик» типів фондів для автоматичного введення і пошуку інформації по ЦКФ Держкомархівів України (див. Додаток А). У подальшому, за рішенням колегії Держкомархіву України від 25 липня 2001 р. було розпочато створення інформаційної системи «Центральний фондовий каталог»².

Розробка, експертиза і впровадження пропонованого програмного продукту становить один із етапів комплексної Програми створення галузевої інформаційної системи і є першим кроком на шляху реалізації пропозицій Держкомархіву України, включених до проекту загальної Державної програми розвитку мережі Інтернет в Україні.

¹ Створення електронної версії Центрального фондового каталога України: лист Держкомітету архівів України від 7.02.2001р. за №01-106. URL: https://old.archives.gov.ua/Publicat/Visnyk/v-2001-1.5_3.php#N33

² Там само.

Інформатизація архівної справи - це комплекс дій, який включає організаційні, науково-методичні та технологічні заходи. Її основна мета полягає в розробці єдиної методології та методики для впровадження взаємопов'язаних інформаційних технологій в галузі архівної справи. Це включає створення мережі локальних централізованих баз даних та формування національної архівної інформаційної системи.

Основні цілі інформатизації архівної справи включають оптимізацію формування національного архівного фонду, ефективне зберігання документів, захист національних інтересів в архівній справі, забезпечення оперативного доступу до архівної інформації, актуалізацію інформації в документах та її швидке впровадження у суспільний обіг. Також важливо інтегрувати документальні ресурси в світові інформаційні мережі.

Основні етапи інформатизації архівної справи включають: обладнання архівних установ відповідною технічною та програмною базою; комп'ютеризацію управлінських функцій Укрдержархіву та архівів; створення електронної системи для комплектування та централізованого обліку документів, а також комп'ютеризацію процесів комплектування, описування, обліку та створення довідкового апарату в архівах. Додатково важливо представити національні архівні ресурси в Інтернеті, використовувати комп'ютерні технології для страхового копіювання документів та формування повнотекстових баз даних, а також створювати електронні копії документів для фонду користування.

Укрдержархів та УНДІАСД відповідають за координацію, супровід та забезпечення методичною та програмно-технічною підтримкою процесу інформатизації архівної справи. Основні завдання цього процесу включають:

1. Оптимізація традиційних методів роботи з архівами, таких як експертиза, комплектування, опис та облік фондів, каталогізація.
2. Вдосконалення системи управління архівною справою, що полягає у підвищенні ефективності матеріально-технічного, фінансового і кадрового забезпечення, а також управління інформаційними документальними ресурсами архівної системи.

3. Забезпечення широкого доступу до документів за допомогою створення системи електронних архівних довідників, взаємопов'язаних електронних каталогів, комп'ютерних баз даних та інформаційних систем.

4. Розв'язання проблем збереження фондів і інформації за допомогою комп'ютерних технологій, страхового копіювання, створення повнотекстових баз даних, публікації документів та організації ринку інформаційних продуктів і послуг, що надаються безпосередньо доступу до архівних документів тощо.

Слід враховувати, що процес інформатизації архівної справи складається з трьох взаємопов'язаних складових:

1 Науково-архівознавча складова - ця частина включає визначення об'єктів комп'ютеризації у технологічних процесах архівної справи на різних етапах, таких як комплектування, облік, використання та зберігання документів. Тут розробляються методичні принципи каталогізації та методики архівного опису для комп'ютеризованих систем, а також створюється уніфікована та стандартизована терміносистема.

2. Інформаційно-технологічна складова - цей аспект включає вибір оптимального програмного забезпечення та його раціональне пристосування до особливостей різних об'єктів комп'ютеризації. Тут також проводиться побудова інформаційних систем та мереж відповідно до завдань архівної справи, забезпечення функціонування систем, захист інформації, оновлення обладнання та модифікації програмних рішень.

3. Науково-організаційна та управлінська складова - ця частина охоплює організацію роботи та реалізацію концепції інформатизації архівної справи. Тут вдосконалюється система управління архівною справою, приймаються оптимальні фінансово-економічні та організаційні рішення для різних об'єктів комп'ютеризації.

Інструментом для реалізації інформатизації є комп'ютеризація, яка, в свою чергу, забезпечує програмно-технологічне та матеріально-технічне забезпечення технологічних процесів за допомогою обчислювальної техніки, інформаційних систем та баз даних. Комп'ютеризація в архівній діяльності реалізується через

розробку та експлуатацію інформаційної системи, яка ґрунтується на використанні комп'ютерних засобів для обробки великих обсягів документної інформації. Створення інформаційної системи архіву передбачає розроблення технічного завдання, інформаційного забезпечення, програмного забезпечення та експлуатаційної документації.

Для автоматизації централізованого державного обліку документів Національного архівного фонду (НАФ) створюють центральні бази даних. Інформаційною основою цих баз є паспорти архівів та Центральний фондний каталог.

Комп'ютеризований довідковий апарат представляє собою структуровану систему взаємозв'язаних і взаємодоповнюваних інформаційних баз даних різних рівнів та довідкових баз даних. Ці бази забезпечують тематичний і адресний пошук архівної інформації і можуть виводити її на екран дисплею, на паперовий носій та у файл. Інформаційною основою комп'ютеризованого довідкового апарату є архівні документи, справи, описи, фонди, архівні та інші довідники, словники, енциклопедії.

Для представлення інформації про систему архівних установ і національні архівні ресурси, Укрдержархів, інші архівні установи та архіви створюють і підтримують відповідні веб-сайти або сторінки на інших сайтах (порталах) юридичних осіб. Елементами таких веб-сайтів є історична довідка, дані про склад і зміст фондів, перелік та характеристика основних фондів, інформація про унікальні та цінні документи, опис довідкового апарату, режим роботи архіву, правила доступу до документів.

Основна мета інформатизації архівної справи полягає в оптимізації формування Національного архівного фонду, зберіганні документів та захисті національних інтересів в архівній справі. Також вона спрямована на вирішення проблем доступу до архівної інформації, актуалізації інформації в документах та прискорення введення її у суспільний обіг, а також інтеграції документальних ресурсів у світові інформаційні мережі.

Укрдержархів та УНДІАСД відповідають за координацію, супровід, та методичне та програмно-технічне забезпечення процесу інформатизації архівної справи.

Головним інструментом для отримання архівної інформації в Україні є генеральний архівний електронний довідник, який представлений на офіційному архівному порталі Укрдержархіву, відомому як "Архіви України". Цей портал, вперше запущений 24 грудня 2000 року, включає різні розділи, такі як структура архівної галузі держави, історія розвитку галузі, проблематика наукових досліджень, нормативна база архівної справи, проекти нормативних актів, повнотекстові електронні версії часописів та інші різноманітні матеріали.

Ця інформаційна система використовує комп'ютерні технології для управління архівом, архівною справою та діловодством, створення фондових баз даних для обліку архівних ресурсів, страхового копіювання документів та створення електронних копій для користувачів. Також, вона виступає як інформаційний і довідковий ресурс, представляючи різноманітні дані, публікації документів, хроніку подій та актуальні питання архівної галузі. В цілому, мета інформатизації архівної справи полягає в оптимізації формування Національного архівного фонду, збереженні документів, захисті національних інтересів, активізації доступу до архівної інформації та інтеграції документальних ресурсів у світових інформаційних мережах.

По суті, Концепція представлення архівних ресурсів галузі в новій інформаційній системі має три рівні, працюючи над якими з 2000 року проводиться інтенсивна робота.

Перший рівень - це верхній, інституційний рівень, що включає в себе електронний довідник "Архівні установи України", доступний в Інтернеті. На цьому рівні представлено 56 об'єктів, таких як центральні та регіональні державні архіви, галузеві державні архіви, архівні установи і підрозділи Національної академії наук України, наукові бібліотеки та музеї.

Другий рівень - це рівень фондів, який буде представлений Інформаційною системою "Центральний фондний каталог" з понад 180 тисячами фондів.

Третій, поглиблений рівень міститиме дані про структурні частини фондів - описи з більш ніж 600 тисяч об'єктів опису. Програма підготовки анотованих реєстрів описів фондів, розгорнута з 2000 року, також є пріоритетним напрямком розвитку галузі.

Додатково, інші галузеві довідники загальнонаціонального рівня, такі як "Національний реєстр втрачених і переміщених архівних фондів", "Реєстр розсекречених архівних фондів" та інші, також будуть інтегровані в загальноукраїнську інформаційну систему. Концепційна програма передбачає створення на різних рівнях інформаційної системи окремих сегментів, які виконуватимуть облікові та довідково-пошукові функції. Зокрема, це електронні фондові каталоги архівних установ. Важливим аспектом є те, що ці каталоги будуть створені за єдиною методикою та на єдиній платформі, що сумісна з Інтернет-технологіями. Очікується, що вони будуть легко інтегровані в єдину розподілену галузеву систему. Передбачається також конвертація існуючих облікових баз даних без втрат інформації у нову програмну оболонку, а також інтеграція різноманітних локальних баз даних різної тематики та видів.

Більшість з цих програм і проектів вже знаходяться на етапі реалізації завдяки зусиллям архівних установ. Проте, прогнозування розвитку інформаційних технологій в галузі можливо лише при належному фінансуванні технологічного фундаменту інформатизації, зокрема Програми створення Інтернет-ресурсів державних архівів, що значно ускладнюється в умовах обмежених ресурсів зумовлених російською агресією проти України.

За даними офіційного веб-порталу Державної архівної служби України, наразі систему довідкового апарату державних архівів України складають різноманітні елементи, такі як:¹

- Центральний фондовий каталог: Містить інформацію про 182 297 фондів.
- Описи: Знаходиться понад 400 тис. одиниць опису.

¹ Доступ до документів Національного архівного фонду. URL: <https://archives.gov.ua/ua/%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF-%D0%B4%D0%BE-%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B2-%D0%BD%D0%B0%D1%84/>

- Каталоги державних архівів: Включають понад 14 млн тематичних карток, в тому числі фото-, кіно-, фоно- і відео-документів.
- Огляди архівних фондів: Включають 7,063 тематичних і пофондових оглядів, з яких опубліковано понад 1,000 в різних часописах та виданнях.

2.2. Система довідкового апарату державних архівів.

Затвержені Міністром «Правила роботи архівних установ України» (поточна редакція 04.10.2023р.)¹ (далі – Правила) встановлюють ряд визначення термінів у тому числі важливих для цифровізації архівних фондів у цілому та безпосередньо самих архівних документів. Зокрема, визначено поняття «цифрова копія архівного документа» – це «копія, що містить точне знакове відтворення інформації оригіналу архівного документа, отримана в результаті перетворення аналогового архівного документа у цифрову форму або копіювання цифрового архівного документа», а також поняття «цифровий фонд користування документами» - це «структурована сукупність цифрових копій архівних документів, призначена для користування замість оригіналів» та «довідковий апарат» - це «довідники у будь-якій формі (путівники, описи, каталоги, покажчики, бази даних, номенклатури справ тощо), призначені для пошуку архівних документів або відомостей, що містяться в них»². У цьому підзаконному акті (п.10) навіть визначено порядок організації роботи архівів в умовах надзвичайних ситуацій, що актуально в сучасних умовах військового стану.

Розділом VI цих Правил³ встановлено основи створення «Довідкового апарату архівів» та забезпечення умов доступу до нього усіма користувачами (як юридичними так і фізичними особами-громадянами). Забезпечення архівними установами створення довідкового апарату (в т.ч. архівних довідників) у електронній формі має створити для користувачів оптимальні умови

¹Правила роботи архівних установ України: зареєстровано в Міністерстві України 10.04.2013р. за №584/23116 (поточна редакція 04.10.2023р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0584-13#Text>

² Там само.

³ Там само.

обслуговування та забезпечити оперативний, зручний, багатофункціональний пошук необхідної архівної інформації шляхом виведення її на екран будь-якого комп'ютера чи мобільного телефона (у тому числі в режимі віддаленого доступу).

Слід акцентувати увагу на тому, що в інформаційні основи комп'ютеризованого довідкового апарату завжди має бути: зміст описових статей на усіх рівнях архівного описання, ключові слова й рубрикатори. При цьому, визначальними ключовими словами для ведення автоматизованих архівних довідників можуть бути: «тема пошуку», «прізвища персоналіїв», «географічні назви», «адміністративно-територіальні назви» тощо.

Тож, до основних видів (типів) архівних довідників відносять:

I. Базовими елементами довідкового апарату архіву:

- архівний каталог;
- архівні описи справ (та \або документів);
- архівний путівник.

II. Додаткові елементи довідкового апарату архіву:

- архівний огляд;
- архівний покажчик.

Розглянемо їх більш детально за класифікацією та структурою.

Одним з основних типів архівного довідника є «**Архівний каталог**» (далі АК) у якому систематизацію вторинної документної інформації здійснено у відповідності до певної класифікації документної інформації за різновидами:

- систематичні (каталоги: за галузями знань, практичної діяльності суспільства тощо);
- тематичні (каталоги: з історії установ, адміністративно-територіального та/або регіонального поділу тощо);
- предметні (каталоги: географічний, іменний, об'єктний та ін.). Для аудіовізуальних документів предметний АК може бути: фільмовий, каталог за виробником, режисерський каталоги тощо.

Вторинна документна інформація систематизується у наступній послідовності:

- для систематичного АК - за галузями знань, практичної діяльності суспільства тощо;
- для тематичного АК - за темою в логічній послідовності, а саму тему поділяють за предметною ознакою;
- для предметного АК – за алфавітом назв предметів (у т.ч. явищ, фактів, явищ, географічних назв або прізвищ).

Для створення АК систематизація вторинної документної інформації має певні особливості:

- Для АК з історії установ, вторинна документна інформація може систематизуватися за галузями, потім за підпорядкованістю, за видами підприємств, установ та організацій (заводи, фабрики, об'єднання, банки та ін.), а всередині них вже за назвами в алфавітному порядку.

- Для АК з історії адміністративно-територіального устрою вторинні документні відомості можуть розташовуватися відповідно за алфавітом типів адміністративно-територіальних одиниць, а внутрішньо за алфавітом їхніх назв.

- У предметному АК вторинна документна інформація може систематизуватися відповідно до алфавіту предметів: явищ, фактів, географічних найменувань, прізвищ.

- Іменний АК має містити в собі вторинну документну інформацію стосовно осіб за авторами документів або якщо ці особи згадуються в документах. Це може бути список прізвищ, псевдонімів та прізвицьк – це за алфавітом. Підрубриками іменного каталогу можуть бути види діяльності певної особи. АК документів з особового складу зазвичай укладають в алфавітному порядку.

- Географічний АК може мати в собі вторинну документну інформацію про топографічні та/або географічні об'єкти: моря, ріки, гори, міста, села тощо. Рубрики зазвичай мають розташовуватися в алфавітному порядку, а підрубрики за вибором або в алфавітному або логічному порядку.

Що стосується наступного типу архівного довідника – **«Опис справ (документів)»** який відповідає за розкриття змісту і складу одиниць архівного зберігання і є основним для створення інших типів довідників (в т.ч. каталогів,

путівників, оглядів).

Довідковий апарат опису справ (документів) містить в собі обов'язкову структуру: титул, зміст, передмова, список скорочень, перевідні таблиці архівних шифрів (у разі перероблення описів), покажчики.

У процесі удосконалення опису здійснюється уточнення (виправлення чи редагування) заголовків одиниць архівного зберігання, це якщо без зміни їх систематизації, і супроводжується складанням відповідного довідкового апарату до опису. При цьому обов'язкові елементи описання справ (документів) мають містити наступні відомості: заголовок одиниці архівного зберігання, пошукові і довідкові дані, форма носія інформації, анотацію документів одиниці зберігання; дані про умови доступу, відомості про існування копій страхового фонду.

Розглянемо наступний тип архівного довідника – «Путівник», що являє собою систематизований опис наявних архівних фондів а також позафондових комплексів і призначений для первинного та загального ознайомлення користувачами з їх назвами, змістом і вмістом. Структурними складовими архівного путівника є: зміст, основна частина (поділена на розділи і секції), додатки, довідковий апарат до путівника.

Путівники бувають декількох видів:

- путівник по фондах архіву (архівів) – одиницями описування в них є архівні фонди;
- тематичний путівник по фондах архіву (архівів) – одиницями описування в них є документи або група документів певного фонду або фондів архіву, що містять інформацію за тематикою;
- короткий довідник по фондах архіву – вони бувають анотовані і не анотовані архівні довідники;
- путівник по архіву – створений для ознайомлення з історією створення та діяльністю окремо взятого архіву (в т.ч. найменування, місцезнаходження архівної установи, історія створення архіву, система організації документів архіву, загальна кількість фондів, документні об'єми фондів, крайні дати документів, стисла анотація до фондів та наявних документів, дані про

структуру довідкового апарату архіву, перелік виданих довідників;

- путівник по аудіовізуальних документах (за видами документів) архіву – описові статті містять у собі пошукові та довідкові дані про всі аудіовізуальні документи за видами.

Відносно короткого довідника по фондах архіву слід деталізувати, що його основну частину має складати систематизований перелік описань архівних фондів або групи фондів. У неанотованому короткому довіднику по фондах архіву визначальними елементами описової статті є: назва фонду, пошукові й довідкові відомості. В анотованому короткому довіднику в описову статтю фонду мають включати ще й коротку історичну довідку та/або біографію фондоутворювача із короткою анотацією структури та змісту документів фонду. Одним із різновидів короткого довідника по фондах архіву можна вважати звичайний список фондів архіву (архівів).

До додаткових елементів довідкового апарату архіву ми віднесли архівний довідник у вигляді «Огляд» котрий має містити «систематизовані відомості про склад і зміст окремих комплексів архівних документів з їх джерелознавчим аналізом. Різновидами огляду є: огляд архівного фонду (подає відомості про склад і зміст документів одного архівного фонду) та тематичний огляд (подає відомості про склад і зміст всіх або частини документів одного фонду, кількох фондів одного чи кількох архівів з певної теми).

Обов'язковими елементами характеристики документів є: індивідуальна і/або групова анотація документів, їх пошукові дані. Традиційними схемами побудови огляду є структурна, галузева (функціональна), предметно-тематична, географічна, хронологічна. Для оглядів фондів особового походження використовують схему систематизації документів у фонді»¹.

Відносно додаткового елемента довідкового апарату архіву такого як «Показчик», то він має «містити алфавітний, систематичний або укладений за будь-якою іншою ознакою перелік назв (найменувань) предметів, згадуваних в

¹ Правила роботи архівних установ України: зареєстровано в Мініюсті України 10.04.2013р. за №584/23116 (поточна редакція 04.10.2023р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0584-13#Text> (дата звернення 10.10.2023).

архівних документах, із зазначенням їх пошукових даних. Показчик може виступати самостійним архівним довідником або елементом довідкового апарату до архівного довідника.

Основним елементом показчика є рубрика, де зазначають предметне поняття і пошукові дані. Залежно від призначення показчика рубрика може бути простою, тобто не мати підрубрик, або складною, тобто мати одну чи декілька підрубрик. За структурою рубрик розрізняють показчики глухі та анотовані.

Показчики за групуванням понять у них бувають алфавітні, систематичні, хронологічні. Алфавітний принцип розміщення застосовують для показчиків, що містять однорідні поняття (прізвища, географічні об'єкти)».

За видами показчики поділяються на:

- тематичні – котрі містить поняття щодо явищ, історичних фактів, назв підприємств, установ, організацій.

- предметні (різновиди: іменні та географічні) – бувають загальні (за формою глухі) і спеціальні (за формою глухі й анотовані). Географічний архівний Показчик складається з: рубрик за назвами країн, гір, морів, річок тощо. Іменний складається з: прізвищ, імен, псевдонімів, біографічних відомостей тощо.

- хронологічні – у якому дати подій або дати документів розміщують у хронологічному порядку. Показчик складають глухим.

Водночас за охопленням опису фондів Показчики поділяються на: внутрішньофондові, міжфондові, міжархівні.

З метою встановлення взаємозв'язків між аналогічними предметними поняттями у Показчиках обов'язково використовують механізм посилань.

2.3. Механізм впровадження електронних послуг в архівних установах

ДСТУ 2732:2004 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять» (чинний до 01.03.2024 р.)¹ чітко встановлює розуміння змісту понять «архівна послуга» та «електронна архівна послуга». Зокрема, ««архівна послуга» – це послуга, надана громадянам та організаціям архівними установами на платній або безкоштовній основі у межах їхніх повноважень, визначених законодавством України. Включає надання архівними установами фізичним та юридичним особам у користування відомостей, що містяться у документах НАФ, виконання на замовлення робіт, пов'язаних з науково-технічним опрацюванням документів, методичною і практичною допомогою з питань архівної справи та діловодства, забезпеченням збереженості архівних документів», а «електронна архівна послуга — архівна послуга, надана громадянам та організаціям на платній або безкоштовній основі в електронному вигляді за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій»².

Відповідно до діючого законодавства встановлено «Порядок користування документами Національного архівного фонду, що належить державі, територіальним громадам»³, яким регламентовано яким чином документи НАФ надаються у користування як фізичним особам (громадянам) так і юридичним особам.

Тож, за замовленнями користувачів архіви мають надавати їм необхідні документи Національного архівного фонду (НАФ) з різними носіями інформації, а також довідковий апарат до них, який включає путівники, описи, каталоги, огляди, покажчики, картотеки та інші ресурси. Користувачі також можуть скористатися виданнями які зберігаються в довідково-інформаційному фонді

¹ ДСТУ 2732:2004 Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/http://old.loga.gov.ua/netcat_files/4895/4106/h_7d602cb292dd3a86478915757d0425f9 ; ДСТУ 2732:2023 Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=103322

² Там само.

³ Порядок користування документами Національного архівного фонду, що належать державі, територіальним громадам: Наказ Міністерства юстиції України від 19.11.2013 р. №2438/5 (ред. 03.06.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1983-13#Text> (дата звернення 10.10.2023) р.)

архіву, а також використовувати обладнання читального залу, таке як апарати для перегляду мікрофільмів (мікрофіш), комп'ютери для роботи з автоматизованими інформаційно-пошуковими системами та іншими електронними ресурсами архіву.

Документи НАФ можуть бути надані користувачеві за його замовленням на видавання справ у читальний зал. Замовлення може бути подано особисто, поштою або за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Користувач отримує електронне повідомлення про отримання його замовлення в електронній формі, вказуючи дату та реєстраційний індекс замовлення.

Платні послуги користувачам архівів надаються відповідно до Переліку платних послуг, які можуть надаватися архівними установами, і цей перелік затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 1998 року №639 (зі змінами)¹.

Зазвичай, державні архівні установи надають електронні архівні послуги через свої веб-сайти. Однак ці сайти зазвичай не є частиною єдиної системи і працюють в межах фінансових та технічних можливостей конкретної архівної установи. Організація надання електронних архівних послуг, зокрема на обласному рівні, ускладнена, оскільки фінансування значно скорочене (в т.ч. й у зв'язку з військовим станом в Україні) і часто залежить від обласних планів розвитку, регіональних програм інформатизації та інших чинників. Крім того, велика частина архівних установ використовує власні принципові основи для надання електронних архівних послуг, що пов'язано з децентралізацією державного управління та підпорядкованістю обласних архівів місцевим органам влади.

Водночас, досвід надання електронних архівних послуг мають декілька недоліків. Не всі архіви можуть пропонувати широкий спектр таких послуг через фінансові обмеження, які ускладнюють оновлення технічної бази та підвищення кваліфікації персоналу. Ті архіви, які віднайшли більше фінансових ресурсів шляхом залучення бюджетних коштів місцевих бюджетів, грантове фінансування

¹ Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися архівними установами, що утримуються за рахунок бюджетних коштів: Постанова КМУ від 7.05.98р. №639 (у ред. 13.07.2022р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/639-98-%D0%BF#Text>

чи благодійні організації, можуть надавати більше електронних архівних послуг. Так, наприклад ЦДІАК України планує у 2024р. залучити кошти іноземної організації FamilySearch International¹. З 02 жовтня 2023 року розпочав свою співпрацю з американською корпорацією FamilySearch International і Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України – планується «виготовлення понад 100 тисяч цифрових копій документів українських митців літературно-мистецького профілю генеалогічного характеру, зокрема, музикознавця, ... та інших із понад 500 фондів особового походження»². У жовтні 2023р. також розпочалося масштабне оцифрування архівних документів у рамках співпраці ряду центральних та обласних державних архівів (в т.ч. Державні архіви Черкаської, Кіровоградської областей) з корпорацією FamilySearch International (США)³. Суттєву фінансову допомогу було надано Центральному аудіовізуальному та електронному архіву України Міжнародним фондом порятунку культурної спадщини в зонах збройних конфліктів ALIPH – подаровано новітній сканер кінодокументів Cintel G3 HDR+. «На кіносканері, змонтованому і налаштованому у листопаді 2023 року, вже відскановано за замовленнями користувачів 25 одиниць 16-мм кіноплівок (загальним обсягом 1250 хвилин), 3 одиниці 35-мм кіноплівок (30 хвилин). Окрім того, у рамках планового оцифрування відскановано 2 одиниці 16-мм кіноплівок (110 хвилин) та 8 одиниць 35-мм кіноплівок (80 хвилин)»⁴. Розглядається можливість створення нового проекту з оцифрування документів НАФ України і американської компанії Viliza Capital⁵. Значних успіхів у залученні коштів від іноземних організацій та благодійних внесків різного походження для оцифрування архівних документів

¹Новини архіву. До новин цифровізації. Сайт ЦДІАК України. URL: <https://cdiak.archives.gov.ua/> (дата звернення 5.12.2023).

² Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України та FamilySearch International (США) розпочали оцифрування документів генеалогічного характеру. URL: <https://archives.gov.ua/?s=%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%83%D0%B2>

³ Масштабне оцифрування документів стартувало у Державному архіві Черкаської області. URL: <https://archives.gov.ua/?s=%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%83%D0%B2>(дата звернення 5.12.2023).

⁴ Допомога міжнародних партнерів у оцифруванні аудіовізуальної спадщини. URL: <https://archives.gov.ua/?s=%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%83%D0%B2>

⁵ Розширення кола міжнародних партнерів. URL: <https://archives.gov.ua/?s=%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%83%D0%B2>

досяг онлайн-архів «Бабин Яр» - «загалом до ресурсу онлайн-архіву «Бабин Яр» додано понад 3,5 мільйонів унікальних документів з 13 архівів»¹. З цього приводу підписано ряд угод та меморандумів: з Ізраїльським національним меморіалом Катастрофи (Голокосту) і Героїзму Яд Вашем, з Федеральною архівною службою Німеччини Бундесархів та з Архівом історії єврейського народу (Єрусалим)².

Щодо проблем надання електронних послуг, то вони здебільшого виникають через відсутність уніфікованих форм надання цих послуг, оскільки кожен архів їх самостійно визначає. Це може призводити до неефективного використання робочого часу, оскільки фахівці з різних архівних установ витрачають час на розроблення процедур для впровадження аналогічних електронних послуг. Також відмінності в формах надання електронних послуг можуть заплутувати користувачів та вимагати вивчення порядку звернення за аналогічними послугами до різних архівів. Відсутність інтеграції між веб-сайтами архівних установ ускладнює пошук інформації, оскільки користувачам доводиться відвідувати кожен сайт окремо.

Такі проблеми викликають потребу у перегляді принципів надання електронних архівних послуг для покращення обслуговування користувачів. Тож, важливо, щоб до підключення держаних архівів до платформи «ARCHIUM», довідковий апарат та е-обслуговування користувачів було належним чином організоване через веб-сайти бажано з уніфікованою навігацією.

Щодо довідкового апарату. На веб-сайтах усіх архівних установ обов'язково мають бути наступні розділи:

- Описи фондів онлайн.**
- Перелік фондів.**
- Цифровий фонд користування.**

Щодо е-обслуговування – мають бути наступні розділи:

- **Замовити справу онлайн для видавання у читальному залі.** Для**

¹ Онлайн-архів «Бабин Яр» містить 3,5 мільйони оцифрованих в українських архівах документів. URL: <https://archives.gov.ua/?s=%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%83%D0%B2> ;
<https://babynyar.org/ua/archive>

²Онлайн-архів «Бабин Яр». URL: <https://babynyar.org/ua/archive/about>

забезпечення зручності користувачів, рекомендується розмістити на сторінці веб-сайту докладну покрокову інструкцію щодо здійснення цього замовлення. Зразок такої інструкції вже розроблено та оприлюднено на веб-сайті Центрального державного архів-музею літератури і мистецтв України (ЦДАМЛМ). Ця інструкція дозволяє користувачам легко та швидко ознайомитися із процесом замовлення архівної справи для подальшого використання у читальному залі. Вона може включати кроки, такі як авторизація на веб-сайті, вибір необхідної архівної справи, заповнення онлайн-форми, вказання терміну та способу отримання, а також будь-яку іншу додаткову інформацію, яка може бути корисною для користувачів.

Розміщення такої інструкції на веб-сайті архівної установи сприяє підвищенню доступності та зрозумілості процесу замовлення, роблячи його максимально простим для користувачів. Форми заяви фізичних осіб-громадян для реєстрації їх як користувачів державного архіву та форма замовлення для видачі архівних справ у читальний зал ЦДАМЛМ України наведено у Додатках Б, В¹.

- Замовити копію архівного документа або справи онлайн. На сайті ЦДАМЛМ рекомендовано: «Щоб замовити копію архівного документа або справи онлайн, зробіть наступні кроки:

1. Завантажити та заповнити форму замовлення на копіювання документів.

2. Надіслати заповнену форму на електронну адресу архіву: tsdavo@arch.gov.ua

3. Чекати від архіву рахунок на оплату копіювання документів НАФ технічними засобами архіву або обґрунтовану негативну відповідь.

4. Здійснити оплату вартості замовлення.

5. Надіслати архіву квитанцію про оплату.

При виконанні замовлення копіювання документів НАФ здійснюється технічними засобами архіву.

Після отримання замовлення здійснюється його реєстрація та візування.

¹ Шановний користувачу!. Сайт ЦДАМЛМ України. URL: <https://csamm.archives.gov.ua/zamovyty-spravu-onlain/> (дата звернення 12.11.2023).

Копіювання документів НАФ архів здійснює після оплати користувачем вартості замовлення.

Копії документів НАФ виготовляються архівом відповідно до технічних можливостей архіву.

Обсяги, строки та спосіб виготовлення копій визначаються керівництвом архіву за погодженням із замовником та з урахуванням наявності відповідних технічних засобів і стану документів НАФ. Строки виконання замовлення не можуть перевищувати одного місяця»¹. Форми онлайн-замовлення користувачів на копіювання архівних справ чи документів ЦДАМЛМ України (див. Додаток Г ²).

При поданні онлайн-заявки на виготовлення завірених архівних довідок, копій архівних документів та витягів, які мають юридичну силу, важливо передбачити можливість отримання цих документів не тільки у паперовому вигляді, але й у електронному форматі. На сьогодні вже розроблені юридичні підстави та технічні можливості для створення та передавання електронних документів, які мають повну юридичну силу. Це означає, що користувачі мають можливість отримати ці важливі документи не лише традиційним методом у паперовому вигляді, але й шляхом електронної доставки, наприклад, через електронну пошту або особистий кабінет.

Ці інноваційні підходи до надання архівних послуг враховують сучасні стандарти і технології, роблячи процес отримання документів більш зручним та ефективним для заявників. Такий підхід сприяє якості обслуговування, підвищує доступність архівних документів та відповідає вимогам сучасного електронного середовища.

Висновок до розділу 2.

Досліджуючи систему онлайн довідкового апарату державних архівів нами

¹. Замовити копію архівного документа або справи онлайн. Сайт ЦДАМЛМ України. URL: <https://tsdavo.gov.ua/zamovyty-kopiyu-arhivnogo-dokumenta-abo-spravu-onlajn/> (дата звернення 12.11.2023).

² Шановний користувачу!. Сайт ЦДАМЛМ України. URL: <https://csamm.archives.gov.ua/zamovyty-spravu-onlajn/> (дата звернення 12.11.2023).

встановлено, що структура системи довідкового апарату має відповідати структурі НАФ – та являє собою комплекс взаємопов'язаних архівних довідників, зокрема електронних, які реалізовані на єдиних методологічних та методичних засадах.

Тож, архівні довідники формуються на різних взаємопов'язаних рівнях:

1-рівень - НАФ України в цілому:

- Центральний фондний каталог.
- Загальнодержавні міжархівні довідники про склад і зміст документів НАФ.

2-й рівень - Державний архів:

- Путівник.
- Фондовий каталог.
- Систематичний каталог.
- Міжфондовий покажчик.
- Тематичний огляд.

3-й рівень - Архівний фонд:

- Опис.
- Огляд фонду.
- Каталог.

4-й рівень - Одиниці зберігання:

- Каталог.

Електронні послуги державних архівів поділяються на платні (відповідно до переліку встановленого законодавством) і безкоштовні - вони надаються користувачам через веб-сайти. Не всі архіви можуть запропонувати вичерпний спектр таких послуг через фінансові обмеження, які ускладнюють оновлення технічної бази та підвищення кваліфікації персоналу. Негативним є те, що ці сайти зазвичай функціонують автономно в межах фінансових та технічних ресурсів конкретної архівної установи й не являються частиною єдиної системи. Тож основною проблемою надання електронних послуг, є: 1) відсутність уніфікованих форм надання цих послуг, оскільки кожен архів визначає їх самостійно; 2) відсутність інтеграції між веб-сайтами архівних установ ускладнює

пошук необхідної інформації, оскільки користувачам доводиться відвідувати кожен сайт окремо. Вирішенням цих проблем полягає у прискоренні підключення усіх державних архівних установ України до платформи «ARCHIUM» з уніфікованим довідковим апаратом та е-обслуговуванням користувачів.

РОЗДІЛ 3

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОФІЦІЙНИХ САЙТІВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ

3.1. Організація інформаційно-довідкового забезпечення офіційного сайту та приєднання державних архівних установ України до ресурсу «ARCHIUM».

Враховуючи, що основною ціллю для реалізації інформаційної політики архівних установ України в напрямку збереження та сприяння розвитку національної ідентичності, є «наближення діяльності архівних установ до потреб громадянського суспільства шляхом розширення доступу до архівних документів, запровадження сучасних інформаційних технологій, зокрема й з надання архівних електронних послуг користувачам, підготовки збірників документів, монографій, біографічних та довідкових видань, створення системи інформаційних ресурсів, інтегрованої у світовий інформаційний простір»¹.

У діяльності державних архівів України, особливо в умовах інформаційного суспільства та впровадження концепції відкритого суспільства, основним завданням стає розширення доступу до архівних документів. Це відкриває унікальні можливості для українського суспільства отримати більше інформації про свою історію. Архівні установи України, спираючись на принципи Загальної декларації прав людини, активно працюють над забезпеченням права кожного громадянина "здійснювати пошук, отримувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами інформації і через будь-які кордони" - це і є ключовим напрямком в контексті розвитку відкритого суспільства. Зокрема, архіви активно представляють свої інформаційні ресурси в мережі Інтернет через створені ними веб-сайти. Ці сайти об'єднуються в уніфікований веб-портал "Архіви України", який виступає невід'ємною складовою інформаційного простору держави. Веб-

¹ Підсумки діяльності у 2015 році та пріоритети на 2016 рік. Офіційний веб-портал Державної архівної служби України. URL: http://www.archives.gov.ua/Archives/Zvit_2015.pdf.

сайт розглядається як документно-інформаційна система, що надає доступ до масиву документів, засобів інформаційного пошуку та технічних засобів фіксації, зберігання та представлення інформації. Офіційний веб-портал "Архіви України" виник у результаті організаційно-правових заходів, спрямованих на інформатизацію архівної галузі. Сьогодні цей портал є потужним інформаційним ресурсом, що містить значний обсяг різноманітної інформації про документальну спадщину України. Як зазначала А. Кисельова, щодо веб-сайту «Архіви України» - це є "новий вид архівного довідника – комплексний електронний довідник оперативного характеру"¹. Цей довідник має різноманітні можливості, включаючи описову, бібліографічну, археографічну, та зображувальну інформацію. Він може включати повідомлення, хроніку, огляди, каталоги, покажчики, списки, переліки, публікації джерел та наукові ресурси, а також матеріали із кіно-фото ресурсів, а також краєзнавчого характеру та бази даних.

Укрдежархів (раніше, до 2010 р. – Держкомархів України) має свій офіційний веб-портал, який був створений 24 грудня 2000 р. згідно з Указом Президента України від 31 липня 2000 року № 276а/2000 «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні»² і Розпорядженням Президента України від 2 вересня 2000 року № 273/2000-рп «Про невідкладні заходи щодо розвитку архівної справи»³. Цей веб-портал є ключовим державним інформаційним ресурсом в архівній галузі та архівній інформатизації, спрямованим на забезпечення широкого доступу до архівної інформації в мережі Інтернет.

Щодо оприлюднення інформації, в т. ч. розміщення довідкового апарату на офіційних веб-сайтах, то цей процес урегульовано діючим законодавством.

¹ Кисельова А.А. Архівні ресурси України в глобальній інформаційній мережі: види, доступ, перспективи: автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.10 / Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. К., 2005. 19 с.

² Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні: Указ Президента від 31.07.2000 р. № 276а/2000. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/928/2000> (дата звернення: 11.10.2023).

³ Розпорядження Президента України. Про невідкладні заходи щодо розвитку архівної справи. *Архіви України*. 2000. № 4-6(244). С. 3.

Зокрема, Постановою КМУ № 3 від 04.01.2002 р. «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади»¹ та «Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади» (у редакції 27.03.2015 р.)² встановлено, що архітектура та функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади має затверджуватися відповідно до їх внутрішнього порядку інформаційного наповнення, визначаються конкретні структурні підрозділи та посадові особи котрі відповідають за своєчасну підготовку та подання інформації за різними тематичними напрямками.

Окрім того: 1) структура головної сторінки веб-сайту розробляється у відповідності до структури головної сторінки Єдиного веб-порталу; 2) система керування інформаційним вмістом веб-сайту органу виконавчої влади повинна мати універсальну модульну архітектуру, включаючи модуль адаптації інформації для користувачів з вадами зору та слуху, модуль системи обліку публічної інформації, модуль пошукової системи, модуль адміністративних послуг, модуль електронних звернень громадян, модуль резервного копіювання даних веб-сайту на випадок непередбаченого збою тощо. 3) інформація на веб-сайті органу виконавчої влади має бути доступною для перегляду через різні браузері.

Більшість архівних веб-сайтів мають у наявності інформації про їхні фонди. На сайтах обласних архівів України зазвичай можна знайти характеристику фондів у розділах, таких як «Фонди», «Склад фондів», «Склад та характеристика фондів», «Огляди фондів». Деякі архіви представляють характеристику фондів у вигляді деталізованих оглядів. Важливим елементом взаємодії з архівами є створення електронних фондів каталогів. Навіть при тому, що багато інформаційних матеріалів в архівних установах існують на традиційних носіях, вони також стають доступними в електронному вигляді на їхніх веб-сайтах. Серед таких документів варто зазначити путівники, огляди, покажчики, анотовані

¹ Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади: Постанова КМУ від 4.01.2002р. №3 (редакція від 25.07.20123). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.11.2023).

² Про порядок функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади: Наказ Держкомітету інформ. політики, телебачення та радіомовлення України, Держкомітет зв'язку та інформатизації України від 25.11.2002р. №327/225. (редакція 27.03.2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1022-02#Text> (дата звернення 10.10.2023).

реєстри описів та бази даних, які виконують функції довідників.

Згідно з «Правилами роботи архівних установ України», архівні путівники можуть бути ведені в електронній формі для забезпечення швидкого та багатоаспектного пошуку архівної інформації та її відображення на екрані. Інформаційною основою комп'ютеризованого довідкового апарату є зміст описових статей на всіх рівнях архівного опису, а також ключові слова та рубрикатори¹.

На офіційному сайті Укрдержслужби у розділі «Довідковий апарат» визначено перелік рубрик щодо усіх наявних електронних путівників, іменних показчиків тощо (Додаток Д)². Основними категоріями показчиків в архівній сфері є тематичні, предметні (іменні та географічні), та хронологічні. Крім того, показчики можуть бути внутрішньофондовими (відносяться до конкретного фонду), міжфондовими (охоплюють кілька фондів) і міжархівними (включають інформацію з різних архівів). На веб-сайтах державних архівів України виявлено різні типи архівних показчиків, але їх доступність не є загальною. Водночас, аналіз веб-сайтів державних архівів свідчить про те, що електронні путівники по архіву доступні на сайтах всіх обласних державних архівів України, та веб-порталі «Державна архівна служба України»: 20 е-путівників по державних обласних архівах та 7 е-путівників по центральних державних архівах³.

Ще одним типом архівного інформаційно-довідкового документа, який може бути опублікований на веб-сайті архіву, є анотований реєстр описів, відомий також як архівний довідник. Цей документ містить систематизований перелік описів справ, супроводжуваний стислими анотаціями документів, і призначений для розкриття їх змісту. Анотований реєстр описів часто виявляється як складова частина веб-сайтів більшості архівів. Зокрема на сайті ЦДІАК України у рубриці

¹ Правила роботи архівних установ України / упоряд. Л. А. Кисельова, Ю.А. Прилепішева, Т.П. Прись, С.В. Сельченкова; за заг. ред. Н. М. Христової. К., 2013. С. 111.

² Довідковий апарат. Сайт: Укрдержархів. URL: <https://archives.gov.ua/ua/category/%d0%b4%d0%be%d0%b2%d1%96%d0%b4%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%b8%d0%b9-%d0%b0%d0%bf%d0%b0%d1%80%d0%b0%d1%82/> (дата звернення 10.10.2023).

³ Електронні путівники. Сайт: Укрдержархів. URL: <https://archives.gov.ua/ua/%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%96-%D0%BF%D1%83%D1%82%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8/> (дата звернення 10.10.2023).

«Довідковий апарат»¹ розміщено:

- Е-Список фондів(в архіві облікується 1598 фондів).
- Е-Зведений каталог метричних книг, клірових відомостей та сповідних розписів.
- Е-Зведений каталог метричних книг, клірових відомостей та сповідних розписів релігійних громад м. Києва.
- **Е-Описи “on-line”** (в архіві облікується 4282 описи).
- Каталоги: Систематичний (403 489 карток), Іменний (53 453 карток). Географічний (214 607 карток).
- Показчики: Фондові та міжфондові показчики.
- Огляди фондів.

На сайті Держархіву Кіровоградської області рубрика «Довідковий апарат» відсутня, натомість є рубрика «Електронний архів»², яка містить у собі:

- Метричні книги (on-line)
- Оцифровані справи фондів
- Оцифровані описи справ фондів

На сайті Держархіву Одеської області рубрика «Довідковий апарат» відсутня, натомість є рубрика «Електронний архів: фонди, описи, документи»³, яка містить у собі:

- Фонди Держархіву: інформаційна довідка
- Науково-довідковий апарат Держархіву
- Фонди давніх актів
- Фонди нових актів
- Оцифровані фонди
- Перепис населення 1897 року (Одеса) он-лайн
- Описи справ фондів нових актів
- Фонди періоду тимчасової нацистської окупації 1941 – 1944 рр.

¹ Довідковий апарат архіву. Сайт ЦДІАК України. URL: <https://cdiak.archives.gov.ua/daparat.php> (дата звернення 10.10.2023).

² Електронний архів. Сайт: ДАКіО. URL: <https://dakiro.kr-admin.gov.ua/e-arhiv.php> (дата звернення 10.10.2023).

³ Електронний архів. Сайт: ДАОО. URL: <https://archive.od.gov.ua/arhiv/elektronnyj-arhiv-fondy-opysy-dokumenty/>

- Алфавітні показчики до метричних книг одеського рабинату
- Абеткова картотека християн, народжених в Одесі 1890-1905
- Описи справ фондів колишнього партійного архіву: ЧАСТИНА 1 та ЧАСТИНА 2
- Реалізація Закону України “Про доступ до архівів репресивних органів”
- Нові надходження документів до фондів

До сучасних методів репрезентації архівної інформації та додаткового розширення довідкового апарату відносяться створення документальних виставок в режимі on-line. На веб-порталі Укрдержархіву розташовані постійно діючі документальні виставки он-лайн, які включають в себе наступні розділи: автограф української історії, голодомор, історія державності, радянський тоталітаризм, вибори, персоналії, Друга світова війна, Чорнобиль, пам'ятні дати, катастрофи в архівах, різне, документальні виставки он-лайн регіональних архівів, бібліографічні виставки Фонду Президентів України¹. Для зручності користування, на веб-сайті Укрдержархіву створено тематичний покажчик виставок та окремих розділів. Згідно зі звітними даними ще за 2018 рік, на офіційному веб-порталі Укрдержархіву було розміщено 4 онлайн-виставки, які включають 660 документів. Крім того, веб-сайти державних архівів представили громадськості 186 онлайн-виставок, в яких міститься понад 5 тисяч документів. Особливу активність в організації документальних онлайн виставок продемонстрували архіви Запорізької (10 виставок), Кіровоградської (12 виставок), Львівської (12 виставок), Миколаївської (16 виставок) та Сумської (11 виставок) областей². Це свідчить про важливу роль таких ініціатив у сучасній інформаційній діяльності архівів. Створюючи онлайн-виставки, архіви відкривають свої інформаційні ресурси для широкого загалу, надаючи громадськості можливість наблизитися до історичних документів та збільшити свій доступ до архівних знань.

¹ Документальні виставки on-line. URL: <https://old.archives.gov.ua/Sections/famine.php> (дата звернення 10.10.2023).

² Кисельова А.А. Архівні ресурси України в глобальній інформаційній мережі: види, доступ, перспективи: автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.10 – документознавство, архівознавство / Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. К., 2005. 19 с.

На сьогодні Державна архівна служба вже вжила кілька заходів у напрямку інтеграції онлайн-ресурсів архівних установ та уніфікації електронних архівних послуг, які вони надають. Одним із успішних прикладів цього є платформа ARCHIUM, призначена для створення цифрового архіву. На сайті розробника ARhival INformation SYstems зазначається, що цей «програмний комплекс дозволяє створювати та представляти онлайн окремі документальні колекції, а також формувати комплексні електронні ресурси державних архівів значного обсягу»¹.

Маючи на увазі цей контекст, основні можливості цієї платформи включають:

- «П'ятиступенева ієрархічна структура контенту (гнучке налаштування).
- Введення й представлення описових та структурних метаданих, у т. ч. в архівних стандартах.
- Багатофункціональний інтерфейс для перегляду цифрових зображень.
- Широкі можливості тегування.
- Повнотекстовий пошук з окремим виведенням результатів за типами метаданих та тегів.
- Зручний, інтуїтивно зрозумілий адміністративний інтерфейс для наповнення та управління контентом.
- Автоматизація введення даних.
- Управління користувачами.
- Управління доступом»².

На даний момент до платформи «ARCHIUM» приєдналися 6 державних архівних установ та 1 цифровий архів: Центральний державний архів громадських об'єднань та українці України (ЦДАГО України), Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), Центральний державний історичний архів України, м.Київ (ЦДІАК України), Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України),

¹ ARCHIUM — платформа для створення цифрового архіву. URL: <https://arinsy.com/product/archium/> (дата звернення 10.10.2023).

² ARCHIUM — платформа для створення цифрового архіву. URL: <https://arinsy.com/product/archium/> (дата звернення 10.10.2023).

Державний архів Львівської області (ДАЛО), Державний архів Полтавської області (ДАПО) та Цифровий архів Західноукраїнської народної республіки створений як спільний проект Інституту історії Церкви Українського католицького університету та компанії «Архівні інформаційні системи». Вперше проект на базі ARCHIUM було запроваджено у Центральному державному архіві громадських об'єднань України – презентація цього проекту відбулася на засіданні колегії Державної архівної служби України ще на початку 2020р.¹.

Платформа ARCHIUM набула значної популярності поміж користувачами. За перші три місяці його роботи, станом на 11 серпня 2022р. цей портал містив інформацію про 7,020 фондів, 249 тисяч справ та надав доступ до майже 1,6 мільйона оцифрованих архівних документів. За перші три місяці існування його відвідали 100 тисяч користувачів із України, США, Польщі, Німеччини та Ізраїлю².

Тож, для забезпечення електронних архівних послуг, таких як доступ до довідкових апаратів онлайн та цифрових копій архівних документів, а також для організації електронного надання інформаційних послуг та послуг, пов'язаних із використанням інформації архівних документів, центральним та обласним архівам рекомендується приєднатися до платформи ARCHIUM.

Використання цієї платформи дозволить уніфікувати форми оприлюднення довідкових апаратів та цифрових копій документів, а також забезпечить можливість здійснювати пошук по документах усіх архівів, які приєдналися до платформи, завдяки Міжархівному пошуковому порталу.

Платформа ARCHIUM покликана стати центром для всебічної взаємодії користувачів із архівними установами. По-перше, деякі архіви вже використовують її для надання доступу до довідкових апаратів та цифрових копій архівних документів. По-друге, вона має забезпечувати можливість взаємодії користувачів із працівниками читального залу. По-третє, через неї можливо реалізувати різноманітні архівні послуги, як платні, так і безкоштовні, при цьому

¹ Серія презентацій іноваційної платформи ARCHIUM. URL: <https://arinsy.com/2020/01/30/seriia-prezentatsiy-inovatsiynoi-platfomy-archium/> (дата звернення: 29.10.2023).

² Міжархівний пошуковий портал. URL: <https://bit.ly/3QaxIQG> (дата звернення: 29.10.2023).

розширюючи їхній перелік разом із розвитком ІТ-технологій.

Користувачам надається можливість самостійно ознайомитися з інформацією про доступні послуги, правову базу, процедури та строки отримання послуг, а також із вартістю послуг. Це робиться через зручний доступ до відповідної інформації на веб-сайті, де вони можуть здійснювати свої замовлення та отримувати необхідні консультації в режимі онлайн

Процес замовлення та виконання архівних послуг через платформу ARCHIUM може бути розділений на кілька етапів:

Етап I: Замовлення послуги

1. Авторизація та Заповнення Форми:

- Користувач авторизується в особистому кабінеті.
- Заповнює та надсилає онлайн-форму замовлення.

2. Реєстрація та Уточнення:

- Користувач отримує повідомлення про реєстрацію заявки та номер.
- Процес може включати уточнення замовлення через телефон або онлайн спілкування.

3. Виставлення Рахунку та Оплата:

- Виставлення рахунку на оплату.
- Користувач оплачує послугу.
- Отримання повідомлення про отриману квитанцію та терміни виконання.

Етап II: Супровід виконання послуги

1. Зміни у Статусі Замовлення:

- Архів вносить зміни до статусу замовлення: "прийнято," "виконується," "виконано," "отримано замовником."
- Інформація відображається в особистому кабінеті користувача.

2. Супровід та Сповіщення:

- Користувач може підтримувати зв'язок з архівом через особистий кабінет або онлайн засоби зв'язку (електронна пошта, месенджери).
- Сповіщення користувача про можливі затримки та їх причини.
- Інформування про готовність замовлення через різні канали (особистий

кабінет, телефон, електронна пошта, месенджери).

Етап. III: Виконання замовлення:

З боку архіву процес виконання замовлення включає наступні кроки:

1. Повідомлення про Готовність:
 - Архів повідомляє користувача про готовність замовлення.
2. Видавання Послуги та Фіксація:
 - Надання замовленої послуги.
 - Фіксація факту отримання користувачем замовленої послуги в обліковій системі (електронній та/або паперовій) та в особистому кабінеті користувача.

В умовах переходу архівних установ до електронного діловодства, документація фіксується як в електронній, так і в паперовій формі. Завдяки цьому можливо забезпечити зручність у веденні та зберіганні інформації. Можливість отримання архівними установами послуг з виконання соціально-правових та майнових запитів доцільно передбачити на порталі державних послуг.

Соціально-правові запити стосуються захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, включаючи питання соціального захисту, пенсійного забезпечення, пільг та компенсацій.

Майнові запити, пов'язані з підтвердженням прав на землю та нерухоме майно, можуть бути виконані архівами за плату. Щодо юридичного статусу таких послуг, на 2013 рік вони не вважалися адміністративними, згідно з роз'ясненням Міністерства юстиції України¹.

Фактично, архівні установи наразі не мають налагодженої можливості надавати послугу в електронному форматі через відповідний державний портал. Проте, на порталі вказано, які дії потрібно виконати особі для отримання архівних документів, які органи та установи можуть їй допомогти (державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, архівні установи), які документи потрібно надати для отримання послуги, терміни надання послуги, процедура подання скарг у разі відмови, а також наведено посилання на

¹ Роз'яснення Міністерства юстиції України щодо відсутності надання адміністративних послуг архівними установами від 23.12.2013 №17809-0-26-13/6.1. URL: <https://bit.ly/3BWO7CP> (дата звернення: 29.10.2023).

нормативні акти, які регулюють цей процес. Також на порталі вказано опис архівних довідок (в т.ч. їхні форми та підстави для складання). Наявність цієї інформації у Реєстрі адміністративних послуг спрощує користувачеві орієнтацію в процедурі отримання даної послуги.

Однак, на сьогодні відсутній механізм оформлення запитів на архівні довідки або копії безпосередньо через портал державних послуг. Є кілька можливих варіантів імплементації таких послуг:

(а) Редірект:

- При описі послуги на порталі адміністративних послуг, надається перелік доступних послуг та установ, до яких можна звернутися із відповідним запитом.
- Назви установ клікабельні та перенаправляють користувача на веб-сайт відповідної архівної установи, де можна здійснити онлайн-запит.

Це дозволить користувачам швидко зорієнтуватися в доступних послугах та знайти необхідну інформацію, хоча сама процедура запиту залишається за межами порталу державних послуг.

(б) Оформлення запиту на порталі адмінпослуг:

- Розробка єдиної форми для кожної електронної архівної послуги, доступної для заповнення безпосередньо на порталі адмінпослуг.
- Користувач має можливість вибору відповідної архівної установи для обробки його запиту.
- Інформація про можливість отримання електронних архівних послуг та посилання на ресурс для подання запиту мають бути розміщені на веб-порталі Укрдержархіву, веб-сайтах державних архівних установ, а також в інших інформаційних каналах архівів (соціальних мережах, месенджерах тощо), ресурсах електронних адмінпослуг, веб-сайтах державних установ, які потребують архівні довідки та витяги.

Приєднання всіх центральних та обласних архівів до платформи "ARCHIUM" визначається як пріоритетне завдання у розвитку архівної справи в найближчі роки. Підготовчий етап для приєднання включає наступні кроки:

Крок 1: Консультації з фахівцями ПП "Архівні інформаційні системи":

- Оцінка наявних матеріально-технічних та організаційних умов архіву для приєднання до платформи "ARCHIUM".

Крок 2 (за необхідності): Створення умов для приєднання до платформи:

- Складання списку обладнання та кошторису.
- Виділення коштів та придбання обладнання.
- Визначення відповідальних осіб та, при необхідності, запит на виділення штатних одиниць персоналу.

Крок 3: Залучення коштів для ліцензії "ARCHIUM":

- Отримання коштів на ліцензію через різні джерела, такі як держбюджет, міжнародні чи вітчизняні грантові фонди, благодійники тощо.

Крок 4: Придбання ліцензії та перехід до наступного етапу - безпосереднього приєднання до ресурсу.

Відповідно до досвіду Центрального державного архіву медичних ліцензій та медичної інформації України (ЦДАМЛМ), який вже успішно приєднався до платформи "ARCHIUM", процес приєднання включає наступні етапи:

Крок 1: Оренда віддаленого серверу та налаштування системи.

- Оренда сервера для розміщення ресурсу "ARCHIUM".
- Встановлення та налаштування системи на віддаленому сервері.

Крок 2: Навчання працівників архіву.

- Організація навчання працівників архіву щодо роботи з системою "ARCHIUM".

Крок 3: Виготовлення та завантаження перших цифрових копій.

- Виготовлення першої частини цифрових копій (наприклад, 100 тисяч копій).
- Завантаження цих копій в систему "ARCHIUM".

Крок 4: Наповнення системи та виправлення помилок.

- Наповнення системи контентом, включаючи завантажені копії.
- Перевірка та виправлення виявлених помилок у роботі системи.

Крок 5: Впровадження системи в роботу архіву.

- Поступове впровадження системи в практику роботи архіву з послідовним аналізом її функціонування.

-Процес реалізації проекту орієнтовно займає близько 3 місяці, забезпечуючи безперебійний перехід до використання платформи "ARCHIUM".

Для зручного онлайн-користування розроблено детальну інструкцію-алгоритм пошуку: «Пошук має гнучкі налаштування, є морфологічним та здійснюється за повними текстами довідкового апарату, представленого на локальних ресурсах, а саме: за назвами фондів, історичними довідками до них, анотаціями до фондів та описів, заголовками справ і документів (за наявності останніх), а також серед позицій покажчиків, що є аналогами традиційних архівних каталогів»¹. Ця інструкція складається з наступних можливостей для користувача:

- Пошук на головній сторінці шляхом написання фрази у вікні пошуку.
- Результати пошуку як окремі вкладки для фондів, описів, справ, документів тощо.
- Фільтрування результатів пошуку (обрання документів у оцифрованих справах).
- Шукати на локальному ресурсі (перехід на ресурс відповідної архівної установи та переглянути оцифровані справи та при необхідності замовити до читального залу ті справи які не оцифровані).
- Механізм переходу на локальний ресурс за посиланням e-resource.

Окрім того, на сайті пояснюють, яким чином влаштовано логіку архівних колекцій: «Документи в архівах організовані у логічні масиви – фонди та колекції. У межах фонду зберігається певним чином систематизована документація, що була створена у результаті діяльності установи, організації чи підприємства або особи (фонди особового походження). Колекції, як правило, містять тематично однорідні матеріали.

Матеріали в середині фондів (колекцій) поділено на описи – групи справ, створені за тематичним, хронологічним та іншими принципами. Основною одиницею описання та зберігання є справа, яка може містити один документ

¹ Як правильно користуватись пошуком на сайті. Держархівслужби України. URL: <https://searcharchives.net.ua/how-to-search/#howto-use> (дата звернення 10.10.2023).

(наприклад, мапа, щоденник, універсал, лист тощо) або їхню сукупність, створену, як правило, у діловодстві й об'єднану однією темою.

З метою ідентифікації, кожній справі присвоєно шифр, який складається з номерів фонду, опису та власне справи і є унікальним в межах одного архіву. Наприклад, фонд 5, опис 2, справа 346. Номери фондів у державних архівах областей також містять літери, що означають належність до певного періоду або вказують на походження матеріалів, наприклад: П – партійні, Р – радянські»¹.

3.2. Організація оцифрування документів в архівних установах.

Оцифрування або сканування документів архівами стало поширеним методом копіювання, особливо у XXI столітті. Світовий тренд полягає в активній підтримці створення цифрового архіву як спадщини. Багато архівних установ у різних країнах (в т.ч. США, Канада, Франція, Іспанія, Польща та інші європейські держави) вже успішно оцифрували значну кількість своїх архівних документів. Наразі актуальним стало оцифрування документів НАФ України, розгляд якого повинен враховувати стратегічний аспект забезпечення збереження документів та розширення доступу до них у цифровому форматі. Одночасно з розширенням доступу до документів українських архівів виникає питання обмеження користування оригіналами через створення їх копій. Виготовлення копій дозволяє, з одного боку, обмежити доступ до оригіналів і тим самим зменшити їхнє зношення, а з іншого боку, враховувати той факт, що сучасні технології копіювання можуть негативно впливати на матеріальну основу документа та фіксовану на ній інформацію.

З метою прискорення процесів діджиталізації архівних установ, наказом Держархівної служби України №165 від 29.12.2021 р. «Про затвердження Програми оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022-2025 роки»²

¹ Там само.

² Про затвердження Програми оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022-2025 роки: Наказ

затверджено графік кількісних показників (од. зб./од. обл., файлів, описів). Цим наказом доведено усім Державним архівам (в т.ч. центральним та обласним) прогнозний план на 2022-2025рр. (окремо на кожен рік) оцифрування архівних ресурсів за видами: документи за паперовими носіями, науково-технічна документація, документи особового походження, кінодокументи, фонодокументи, фотодокументи та відеодокументи. У звіті про виконання Програми оцифрування має зазначатися не лише факт оцифрованих архівних інформаційних ресурсів, а й кількісний показник оприлюднених документів. Програма взаємодіє з довгостроковими пріоритетами урядової політики, зокрема, з пунктом 19.1 "Права людини та доступ до правосуддя" котрі затверджені Постановою КМУ від 12 червня 2020 року № 471. Зокрема, ЦДІАК України за період з червня 2020 р. до кінця жовтня 2023 р. було опубліковано 745 031 оцифрованих копій архівних документів (див. рис. 3.1) та 2429 архівних справ з 49 фондів (див. 3.2)¹.

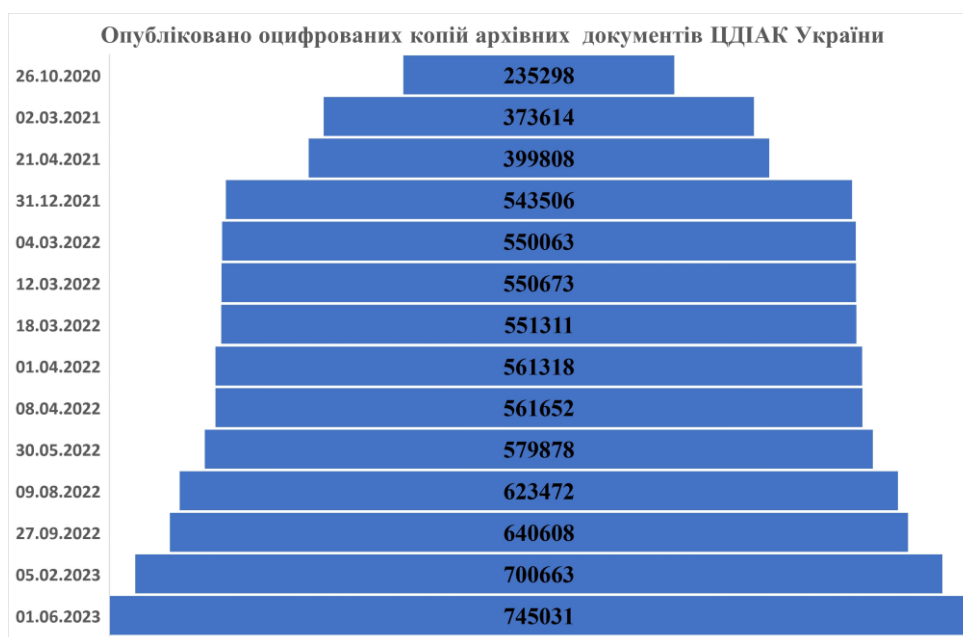

Рис.3.1

Державрхів служби України №165 від 29.12.2021р. Сайт: Державна архівна служба України. URL: <https://archives.gov.ua/?naDASU=1&s=&from=01.01.2020&to=31.12.2021&num=165> (дата звернення 10.09.2023).

¹ E-Archive документи онлайн. Сайт ЦДІАК України. URL: https://cdiak.archives.gov.ua/full_files/ (дата звернення 10.09.2023).

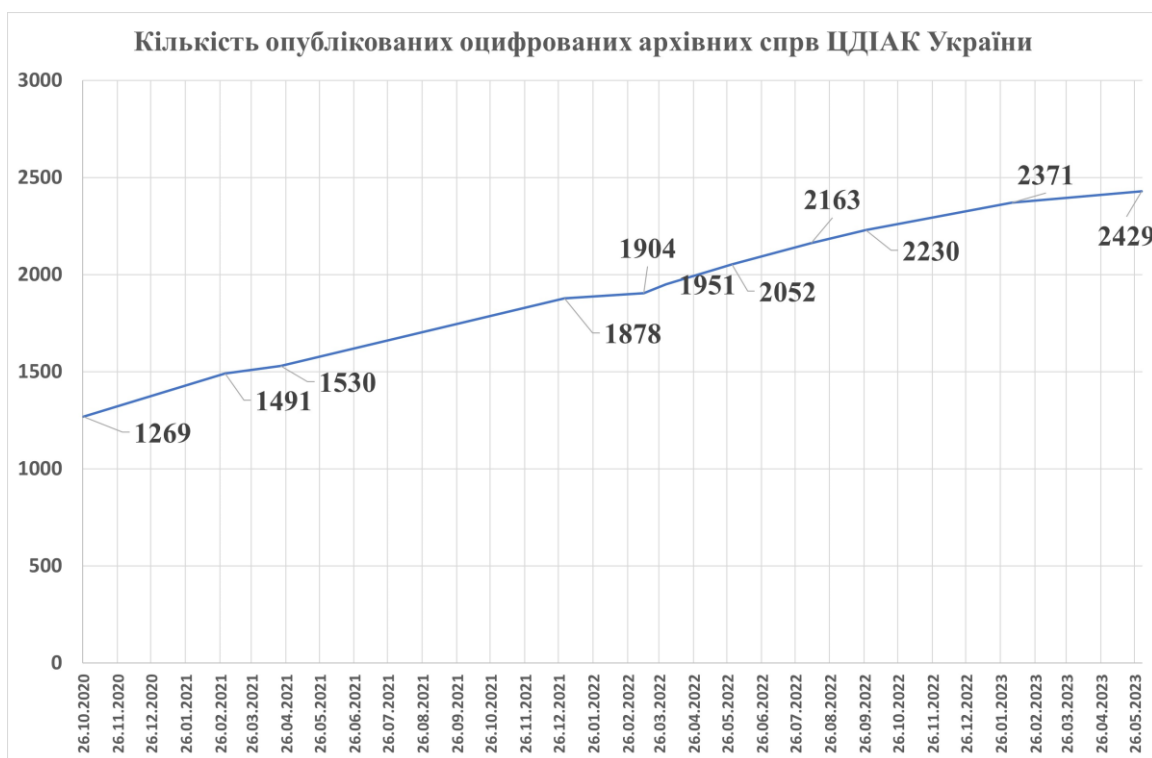

Рис. 3.2

Із наведених діаграм видно надзвичайно повільні теми просування цієї роботи. Проте, у 2024 р. ЦДІАК України планує до цієї роботи залучити ряд партнерів, таких як: FamilySearch International, Державний центр збереження документів НАФ. Спільними силами планується здійснити оцифрування значного масиву документів 52 фондів¹.

Фактично оцифрування документів виконується за допомогою різних видів сканерів або цифрової фотокамери. Спеціальна програма оптичного розпізнавання знаків коду перетворює оцифрований документ на редагований текст за допомогою відповідного програмного забезпечення.

Але слід враховувати, що під час копіювання документ піддається короткотерміновому, але інтенсивному впливу ультрафіолетового та інфрачервоного опромінення від обладнання, отримує електростатичний заряд. Крім того, у процесі оцифрування існує загроза фізичного пошкодження документа та виникнення на ньому механічних дефектів. З метою попередження негативних наслідків котрі можуть виникнути від застосування копіювально-розмножувальної техніки на архівні документи, спільно Укрдерархівом та

¹ Новини архіву. URL: <https://cdiak.archives.gov.ua/>

УНДІАСАД (затверджено Протоколом засідання нормативно-методичної комісії Укрдержархіву від 17.07.2012р. №2) було розроблено методичні рекомендації «Вплив копіювально-розмножувальної техніки на збереженість архівних документів»¹. У методичних рекомендаціях звернуто увагу на те, що під час оцифрування відбувається світлове опромінення архівного документу.

Адже під впливом світлового випромінювання матеріальна основа документа, незалежно від її структури та походження, поступово змінює свої властивості, що може призводити до деструкції, зниження міцності та втрати еластичності. Дія світла особливо впливає на поверхню та внутрішню структуру матеріальної основи, що містить світлочутливі агенти, такі як різні забруднення, що з'являються на документах під час їхнього зберігання та використання, а також барвники, введені при виготовленні. Ці речовини поглинають світло та виступають як каталізатори. Швидкість пошкодження документа під впливом світла залежить від спектральних характеристик світлового потоку.

У будь-якому випадку, під час оцифрування, при використанні неякісного обладнання, документ може піддаватися короткочасному, але інтенсивному впливу ультрафіолетового опромінювання, яке має велику фотохімічну активність та руйнівний ефект на документи (освітленість в 22 рази перевищує норматив).

Довгі хвилі інфрачервоного спектру світла під впливом також можуть спричинити пошкодження матеріальної основи, призводячи до пересихання, усадки, деформації, втрати еластичності та міцності. Світлове випромінювання має кумулятивний ефект, де той самий рівень ушкодження може виникнути в результаті як інтенсивного, але короткочасного впливу, так і менш інтенсивного, але тривалого. Дослідження підтверджують, що щоденне опромінювання документа світлом інтенсивністю 150 люкс протягом 9 годин може призвести до його повної руйнації за 9 років, а при інтенсивності 50 люкс - за 65 років.

Також штучне освітлення може впливати на збереженість архівних документів, особливо несприятливо на них впливають люмінесцентні лампи, що

¹ Вплив копіювально-розмножувальної техніки на збереженість архівних документів : метод. рекомендації / Укрдержархів, УНДІАСД, уклад.: О.Я. Гаранін, Н.М.Христова, І.В. Срібняк. К.: УНДІАСД, 2012. 28 с.

виробляють велику кількість ультрафіолетового випромінювання (до 30% світлового потоку). Найменш шкідливими є лампи накаливання, які мають низький рівень ультрафіолетового випромінювання і є зручними для експлуатації.

Тому, для перетворення архівних документів у цифровий формат рекомендується використовувати сканери або високоякісні сканувальні комплекси, які забезпечують мінімальний механічний вплив на оригінал та використовують бактеріофаги білого та інфрачервоного світла, що практично не впливають на документи.

Залежно від методу оцифрування в архівних установах використовують таке обладнання:

А) Планетарні сканери для сканування окремих документів чи справ, які дуже чутливі до переміщення і можуть легко пошкодитися. Такі сканери мають перевагу оскільки вони здійснюють сканування безконтактно. Водночас вони можуть бути залежними від зовнішнього освітлення та мати низьку роздільну здатність.

Б) Книжкові сканери архівного призначення із коліскою, що дозволяє сканувати зшиті документи без розгортання їх на 180°. Вони мають вмонтовані джерела світла без ультрафіолетового та інфрачервоного випромінювання та забезпечують високу роздільну здатність.

В) Книжкові сканери на основі цифрових фотоапаратів рекомендується для оцифрування документів із згасаючими текстами. Вони використовують високоякісні цифрові дзеркальні фотоапарати.

Г) Професійні слайд-сканери для оцифрування фотоплівки та слайдів з високою роздільною здатністю та оптичною щільністю.

Д) Планшетні або плівкові сканери для оцифрування фотодокументів з оптичною щільністю та роздільною здатністю не менше за 2400 dpi.

При виборі техніки слід враховувати роздільну здатність, яка повинна бути не менше 600 dpi - це для оцифрування документів із паперовою основою. Важливо уникати використання планшетних сканерів, оскільки вони можуть негативно впливати на документи за технічними параметрами.

Багато архівних установ розробляють стратегії і плани для впровадження цифрових технологій та оцифрування документів. Цей процес включає розгляд потреб у цифрових ресурсах, визначення пріоритетів та створення робочих груп. На рис.3.1 наведено алгоритм процесу реалізації стратегії впровадження цифрових технологій та оцифрування документів

АЛГОРИТМ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ОЦИФРУВАННЯ ДОКУМЕНТІВ

- I. Оцінка потреб.
- II. Вибір технології для оцифрування.
- III. Визначення стандартів і нормативів пов'язані з цифровим зберіганням документів.
- IV. Створення системи метаданих.
- V. Процес сканування.
- VI. Забезпечення конфіденційності та безпеки.
- VII. Вирішення проблеми зберігання та управління даними, забезпечення доступу до цифрових ресурсів для різних користувачів.

Рис. 3.3

Ці етапи можуть візнитися у різних архівних установах. Деякі можуть надавати загальний доступ до цифрових копій документів через Інтернет, тоді як інші можуть обмежити доступ за допомогою різноманітних механізмів. Стосовно стратегій та планів оцифрування документів, вони можуть візнитися в залежності від мети, обсягу та потреб архівної установи. Тим не менше, існують загальні принципи, які можна враховувати при розробці стратегії оцифрування. Нижче наведено деталізацію деяких ключових етапів стратегій оцифрування документів наведених на рис. 3.3:

На першому етапі, оцінка потреб організації, вибір технологій, дотримання стандартів, створення метаданих, забезпечення безпеки та конфіденційності, управління даними та стратегії доступу – це загальні принципи, які слід враховувати при розробці стратегії оцифрування документів.

На другому етапі, обрання технологій є важливою частиною цього процесу, і тут архівні установи враховують різні аспекти, такі як висока роздільна здатність сканерів, системи управління даними та електронні архівні системи.

На третьому етапі, стандарти та нормативи, пов'язані з цифровим зберіганням документів, також мають велике значення. Це охоплює використання стандартів у роздільності сканування, форматах файлів та архівуванні.

На четвертому етапі, створення системи метаданих відіграє важливу роль у організації та ідентифікації цифрових об'єктів. Метадані містять інформацію про зміст, авторів, дати, ключові слова та інші деталі що полегшують пошук та управління цифровими ресурсами.

На п'ятому етапі, у процесі сканування визначаються параметри, такі як якість, роздільність і часові рамки для завершення проекту. У процесі сканування визначаються документи, які підлягають оцифруванню, та обираються оптимальні параметри сканування, таких як роздільність та формат файлу.

На шостому етапі, забезпечення безпеки та конфіденційності є ключовим аспектом процесу оцифрування. Тут використовуються шифрування та контроль доступу.

На завершальному сьомому етапі, вирішуються питання розглядаються проблеми зберігання та управління даними, розробка стратегій для довгострокового зберігання цифрових об'єктів включає в себе питання доступу, резервного копіювання та електронного архівування. На цьому етапі також розглядаються питання організації доступу до цифрових ресурсів для різних користувачів, включаючи дослідників та громадськість.

Важливим також є налагодження співпраці та координації роботи з зацікавленими сторонами, такими як внутрішні відділи, дослідники, громадські організації та інші, спрямована на забезпечення широкої підтримки та використання цифрових ресурсів. Водночас, розподіл процесу оцифрування на етапи з призначенням контрольних рубежів допомагає у ефективному впровадженні та моніторингу прогресу.

Загальна мета будь-якої стратегії оцифрування полягає в створенні ефективної та стійкої системи для зберігання, управління та доступу до цифрових копій документів. Регулярне оновлення стратегії відповідно до технологічних змін та потреб організації є важливим аспектом.

3.3. Проблеми та шляхи удосконалення функціонування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів державних архівів України.

Державна архівна служба України планує поетапно включити всі центральні та обласні архіви до платформи ARCHIUM, що в подальшому дозволить їхнє підключення до "Міжархівного пошукового порталу". Але, в умовах активної воєнної агресії росії проти України та відсутності цільової державної програми фінансування центральних та обласних державних архівів пов'язаної з переходом на платформу ARCHIUM затримується. Враховуючи тотальне недофінансування, такий перехід унеможливорює придбання дороговартісних ліцензій (вартість біля 400 тис. грн.) для використання цієї платформи. Архівні установи мають знаходити фінансові ресурси деінде самостійно, або зі своїх платних послуг, або знаходити спонсорів, або знаходити бюджетні кошти в рамках обласних кошторисів тощо.

Для вивчення перспектив у цьому напрямку спеціалісти відділу архівознавства Українського НДІАСД у 2022 році провели опитування державних центральних та обласних архівів. В опитуванні щодо використання комплексної системи інформатизації ARCHIUM взяли участь 6 центральних та 18 обласних архівів.

На момент опитування серед архівів, лише один центральний архів (Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України) вже використовував ARCHIUM, два обласні архіви планували приєднання у найближчий час, а ще два не планували цього через процес реорганізації. Зазначено, що один центральний архів використовує альтернативне програмне

забезпечення¹. Серед обласних архівів, сім заявили про намір приєднатися до ресурсу, з яких два зроблять це при наявності віднайдення необхідних коштів. У п'ятох архівів питання щодо приєднання перебуває на стадії вивчення. П'ять архівів вказали на труднощі, пов'язані із нестачею коштів та технічних ресурсів, що ускладнює використання системи ARCHIUM. Два архіви не мають планів щодо приєднання до ресурсу та не повідомили про жодні плани у цьому напрямку.

Для ефективної організації взаємодії користувачів із працівниками читального залу на платформі ARCHIUM рекомендується:

1. надавати інформацію про години роботи читальних залів, їх розміщення, умови обслуговування;
2. надавати онлайн форму для замовлення документів у читальний зал, з можливістю відстеження статусу замовлення в особистому кабінеті;
3. забезпечувати онлайн форму для запису на відвідування читального залу з можливістю перенесення чи скасування візиту.

Для належної організації надання додаткових електронних архівних послуг через платформу ARCHIUM слід розробити наступні елементи:

1. Систематизований перелік послуг, доступних для онлайн-замовлення.
2. Детальний опис кожної послуги:
 - Зміст послуги.
 - Нормативна база, яка регулює надання даної послуги.
 - Орієнтовний строк виконання послуги.
 - Результат, який можна очікувати від послуги.
 - Можливі способи отримання послуги (особисто, електронною поштою, поштою, онлайн через ресурс електронних послуг).
 - Орієнтовна вартість, якщо послуга є платною.
3. Онлайн-форма для замовлення послуги:
 - Загальний опис процедури замовлення та отримання послуги.
 - Обов'язкові та необов'язкові поля для заповнення.

¹ Залеток Н., Чорноморець Є. Сучасний стан упровадження електронних послуг центральними та обласними державними архівними установами України. Архіви України. 2023. Вип. 1. №334. С.33.

4. Онлайн-помічник, чат-бот або розділ "Часті запитання та відповіді":

- Надає пояснення тих питань, які часто виникають у користувачів архівів під час отримання архівних послуг.

- Допомагає в роз'ясненні правил, процедур та інших аспектів, що стосуються замовлення та отримання послуг.

У висновки або пропозиції. У той самий час принципи роботи платформи ARCHIUM та її наявний функціонал вимагають розширення та удосконалення. Зокрема, рекомендується:

1. Розпізнавати тексти документів, розміщених на платформі, та надавати можливість пошуку за цими текстами. Це широко застосовується на закордонних електронних ресурсах архівів і бібліотек, спрощуючи великою мірою пошук інформації.

2. Покращити роботу з електронним кабінетом користувача. Зокрема, рекомендується впровадження можливості отримання електронного читацького квитка, який забезпечував би доступ до всіх функцій на платформі ARCHIUM і служив би перепусткою до читального залу архіву офлайн. У майбутньому слід розглядати можливість створення єдиного електронного читацького квитка, який дозволить отримати доступ до всієї мережі архівних установ та їхніх електронних ресурсів.

3. Розширити перелік доступних на платформі електронних архівних послуг, забезпечивши можливість оформлення та оплати їх онлайн у випадку, якщо послуга є платною.

Зокрема, на платформі ARCHIUM варто розглянути можливість надання широкого спектру архівних послуг, пов'язаних з використанням інформації архівних документів, включаючи платні послуги.

Констатуємо повне розуміння проблеми в умовах недостатності фінансових ресурсів, архівні установи які не мають перспектив вирішення цієї проблеми мають прикласти всі можливі зусилля для швидкого залучення необхідних фінансових ресурсів для впровадження запланованого переходу. В умовах воєнного конфлікту робота в архівних установах стає значно складнішою як для

архівістів, так і для користувачів. Читальні зали, певний час були закриті, що підкреслює актуальність швидкого переходу на надання електронних архівних послуг.

Тож, протягом перехідного періоду рекомендується продовжувати обслуговування користувачів через існуючі веб-сайти архівних установ. Для поліпшення взаємодії користувачів з цими веб-сайтами, важливо стандартизувати й уніфікувати їхню навігацію.

Щодо проблеми надання е-послуг, слід зазначити, що в умовах гібридного діловодства створення копій та витягів може здійснюватися як з паперових, так і з електронних документів. З урахуванням цього, при поданні онлайн-заявки на отримання завірених архівних довідок, копій архівних документів та витягів, які мають юридичну силу, доцільно забезпечити можливість отримання цих документів не лише у паперовому, але й у електронному вигляді, наприклад, через електронну пошту або особистий кабінет. На даний момент розроблено юридичні підстави та технічні можливості для створення та передавання електронних документів, які мають повну юридичну силу. Це дозволить заявникам отримувати важливі архівні документи у формі, яка для них найбільш зручна та ефективна.

Висновок до 3-го розділу.

У розділі розглянуто проблему організації приєднання центральних та обласних державних архівів України до ресурсу «ARCHIUM». Проаналізувавши функціональні можливості цього програмного комплексу, розробником якого є ARhival INformation SYstems, встановлено, що використання платформи «ARCHIUM» надає державним архівним установам ряд суттєвих переваг. Встановлено, що на час написання роботи до платформи «ARCHIUM» було приєднано лише 6 державних архівних установ (з 7 центральних, 25 обласних держархівів) та 1 цифровий архів. Станом на 01.01.2023р. до цієї платформи підключилися наступні державні архівні установи: ЦДАГО України, ЦДАВО України, ЦДІАК України, ЦДАМЛМ України, ДАЛО, ДАПО та Цифровий архів

Західноукраїнської народної республіки створений як спільний проект Інституту історії Церкви Українського католицького університету та компанії «Архівні інформаційні системи».

Окрім того, у розділі розглянуто організацію оцифрування документів в архівних установах, окреслено проблеми та шляхи удосконалення функціонування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів державних архівів України.

ВИСНОВКИ

Досліджуючи проблему формування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів державних архівів України в умовах використання новітніх інформаційних технологій та діджиталізації у процесі вирішення поставлених завдань ми отримали наступні висновки:

1. Дослідження теоретичних основ використання глобальної інформаційної мережі, формування е-архівів, створення онлайн довідкового апарату та е-ресурсів в роботі центральних та обласних державних архівних установ України стала доволі поширеною серед вітчизняних науковців, як у загальному контексті так і у спеціальних монографіях та статтях. Зокрема, на проблемах та труднощах, які виникають під час впровадження електронних архівних послуг та перспективах розвитку цього напрямку зупинялися: Г. Боряк, Л. Божук, О. Гаранін, О. Левчук, І. Матяш, М. Палієнко, І. Тюрменко, Ю. Чернятинська та ін.

Грунтовними працями, які висвітлювали дискусійні питання щодо удосконалення вітчизняного законодавства яке б забезпечувало успішне впровадження інформатизації в архівній галузі, розглядали у своїх працях Г. Боряк, К. Новохатський, В. Ляхоцький, Н. Меньківська, Т.Прокшева тощо.

На проблемах та викликах для українських архівів з початком повномасштабної російської агресії 2022 року зупинилися у своїх працях І.Матяш, Н. Залєток та Є. Чорноморець – саме у ці складні часи актуалізується необхідність реформи усієї системи архівних установ, забезпечення збереження архівних документів, прискорення темпів цифровізації архівних фондів.

Щодо джерельної бази дослідження то нами було запропоновано поділ джерельної бази на чотири групи: 1)законодавчі та нормативно-правові акти (Закони, Постанови КМУ, Укази Президента тощо); 2) підзаконні акти відомчого характеру (правила, порядки, які затверджуються у Мінюсті; 3) нормативно-правові у вигляді ДСТУ; 4) внутрішні документи підприємства: статут, положення, посадові інструкції, накази, розпорядження, тощо.

2. Під час написання роботи ми опиралися на загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, які становлять методологічну основу архівознавства. Сукупність цих методів і основоположних принципів науковості, історизму, об'єктивності та всебічності становить методологічну основу дослідження. Загальнонаукові методи включають емпіричні, тобто описові, для фіксації поточного стану дійсності, і теоретичні, що передбачають узагальнення та аналіз емпіричних даних.

Додатковою методологічною базою використано спеціальні методи, такі як історичний метод, метод наукової евристики, порівняльний метод, ретроспективний метод, а також методи ідентифікації, класифікації і критики джерел.

У сфері архівознавства також широко використовуються міждисциплінарні методи, що застосовуються у інших галузях знань, такі як метод соціологічних досліджень, метод статистично-математичного опрацювання матеріалів із застосуванням комп'ютерної техніки та новітніх інформаційних технологій.

3. Створення архівними установами довідкового апарату у електронній формі має забезпечити для користувачів оптимальні умови для їх обслуговування шляхом забезпечення оперативного, зручного, багатофункціонального пошуку необхідної архівної інформації та виведення її на екран будь-якого комп'ютера чи мобільного телефона (у т.ч. в умовах віддаленого доступу).

Щоб забезпечити широке використання та актуалізацію інформаційних ресурсів Національного архівного фонду України, використовується система довідкового апарату документів державних архівів. Ця система складається з комплексу взаємопов'язаних архівних електронних довідників, які створені на єдиних методологічних та методичних засадах. Така система має бути спрямована на забезпечення доступу до інформації про склад та зміст архівних документів на всіх рівнях архівної структури, сприяючи подальшому ефективному використанню цих ресурсів.

В інформаційні основи комп'ютеризованого довідкового апарату завжди має бути: зміст описових статей на усіх рівнях архівного описання, ключові слова й

рубрикатори. При цьому, визначальними ключовими словами для ведення автоматизованих архівних довідників можуть бути: «тема пошуку», «прізвища персоналіїв», «географічні назви», «адміністративно-територіальні назви» тощо. Базовими елементами довідкового апарату архіву є перш за все, архівні каталоги, архівні описи, путівник по фондах архіву, анотовані реєстри описів, бази даних котрі виконують функції довідників. А от покажчики та огляди фондів – це є додатковими елементами архівного довідкового апарату.

4. Досвід надання електронних архівних послуг свідчить, що не всі архіви здатні запропонувати користувачам максимально широкий спектр можливих послуг через недостатність фінансових ресурсів що ускладнює оновлення технічної бази та підвищення кваліфікації персоналу. Механізм впровадження електронних послуг реалізовується через веб-сайти державних архівних установ та відбувається різними темпами і способами.

У процесі дослідження доведено, що використання платформи «ARCHIUM» надає державним архівним установам ряд переваг. По-перше, форма оприлюднення довідкових апаратів та цифрових копій архівних документів стандартизована. По-друге, всі окремі ресурси архівів мають однакову навігацію, що спрощує роботу для користувачів. По-третє, платформа має потенціал для майбутнього використання авторизації за допомогою ID та пароля для замовлення справ у читальний зал. По-четверте, функціонал платформи може бути розширений відповідно до потреб архівної системи та користувачів. По-п'яте, використання платформи дозволило створити Міжархівний пошуковий портал, що підняло надання архівних послуг в Україні на новий рівень, а в подальшому створить умови для підключення архівних установ до "Міжархівного пошукового порталу".

5. В державних архівах України процес оцифрування (діджитизації) архівних документів та їх оприлюднення, здійснюється у рамках затвердженої Державною архівною службою України "Програми оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022-2025 роки". Основною метою цього процесу є

забезпечення безперешкодного доступу до архівних інформаційних ресурсів та підвищення якості архівних послуг відповідно до потреб користувачів.

Процес оцифрування архівних інформаційних ресурсів здійснюється за двома взаємопов'язаними напрямками: оцифрування документів Національного архівного фонду та переведення довідкового апарату в електронну форму. Оцифрування архівних документів відкриває реальну можливість позитивних змін у функціонуванні та сприйнятті архівів на соціальному рівні. Електронні копії мають численні переваги перед іншими способами копіювання. Зокрема:

- Зручність та швидкість копіювання без втрати якості.
- Можливість необмеженого тиражування копій.
- Простота та зручність організації доступу до інформації та створення ієрархічних структур.
- Збереження первинного вигляду оригіналу при оцифруванні в кольорі з достатньою роздільною здатністю.
- Можливість багаторазового копіювання та використання без втрати якості.
- Тривале зберігання цифрової копії при перенесенні на нові носії та збереженні у актуальному графічному форматі з використанням алгоритмів утискання.

Негативними сторонами оцифрування можна вважати:

- Низьку поширеність технології електронного цифрового підпису в архівних установах для юридичної сили електронної копії документа.
- Можливість механічного навантаження на палітурку документа.
- Вплив світла та температури під час сканування, особливо при використанні неякісного обладнання.

6. Щодо шляхів удосконалення функціонування онлайн довідкового апарату та е-ресурсів державних архівів України то в значній мірі цей процес залежить від швидкості переходу їх на сучасний ресурс «ARCHIUM».

Враховуючи складні умови роботи архівних установ України пов'язані з війною (військовим станом у державі), перейти на платформу «ARCHIUM» усім центральним та обласним архівам одночасно доволі складно через фінансові

труднощі та проблеми матеріально-технічного та організаційного характеру. У цьому контексті необхідно розробити загальну Програму інформатизації архівної справи, у якій передбачити створення Комплексної системи захисту інформації (КСЗІ) для інформаційних ресурсів архівів та придбання відповідного обладнання для архівів.

Тож допоки відбувається поступове приєднання державних архівних установ до ресурсу "ARCHIUM", протягом перехідного періоду рекомендується продовжувати обслуговування користувачів через існуючі веб-сайти архівних установ. Для поліпшення зручності використання користувачами веб-сайтів, важливо стандартизувати й уніфікувати їхню навігацію.

Відносно проблем в частині надання електронних послуг, то вони переважно виникають внаслідок відсутності стандартизованих та уніфікованих форм для цих послуг, так як кожен архів самостійно встановлює їхній формат. Це може призводити до неефективного використання робочого часу, оскільки фахівці з різних архівних установ витрачають час на розроблення процедур для впровадження аналогічних електронних послуг. Крім того, розбіжності в формах надання електронних послуг можуть заплутувати користувачів і вимагати вивчення порядку звернення за подібними послугами до різних архівів. Відсутність інтеграції між веб-сайтами архівних установ ускладнює пошук інформації, оскільки користувачам доводиться відвідувати кожен сайт окремо. У зв'язку з цим особливо перспективним виглядає створення єдиних стандартів для надання електронних архівних послуг, встановлення єдиного порядку формування цін та забезпечення взаємодії з державним порталом адміністративних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Архівна справа: архівні установи Луганщини / за ред. В.О.Сиволапова, О. Золотарьова. Луганськ, 2002. 42 с.
2. Архівознавство: Підручник для студ. ВНЗ України / за ред. Я.С.Калакура, Г.В. Боряк та ін. К., 1998. 316 с.
3. Архівознавство: Підручник для студентів іст. факультетів ВНЗ України / за ред. Я.С. Калакури, та І.Б.Матяш. К.: Видавн. дім "КМ Академія", 2002. 356с.
4. Бистрицький М. Проект української електронної бібліотеки «ІЗБОРНИК». Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики. Збірка наукових праць. К.: Інститут історії України, 2013. Ч. 21: Електронні інформаційні ресурси. С.101-119.
5. Божук Л. В. Інформаційні ресурси і сервіси Інтернет в роботі державних архівів України. *Вісник Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка*. Серія: Історія. 2016. №3(130). С. 14–18.
6. Бойко Г.В. Шляхи реалізації основних пріоритетів розвитку архівної галузі (впровадження інформаційних технологій). *Архіви України*. 2012. № 5. С. 47-53.
7. Боряк Г., Новохатський К. Модерне архівне законодавство України. *Архіви України*. 2004. № 3 (254). С. 4–10.
8. Боряк Г., Папакін Г. Відкриті енциклопедичні гуманітарні ресурси в інтернеті: сучасний стан і проблеми функціонування. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Зб. наук. праць*. К., 2013. Ч.21. С.73-89.
9. Боряк Г.В. До питання про стан і перспективи розвитку мережевих інформаційних ресурсів соціогуманітарних наук. *Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики. Збірка наукових праць*. К.: Інститут історії України, 2013. Ч. 21: Електронні інформаційні ресурси. С. 9-25.
10. Боряк Г.В. Електронні архівні публікації в Інтернеті: проблеми репрезентації інформаційних ресурсів. *Архіви України*. 2002. № 4-6. С. 141–169.

11. Боряк Г.В. Національна архівна спадщина України та Державний реєстр «Археографічна україніка»: архівні документальні ресурси та науково-інформаційні системи. К., 1995. 348 с.
12. Боряк Г.В. Сукупна архівна спадщина України: до проблеми змісту понять Державного та Національного архівного фонду. *Архіви України*. 1995. №4–6. С. 42–61.
13. Іванова О. Формування інформаційного ресурсу рукописних книг у базах даних: кодикологічний аспект. *Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики. Збірка наукових праць*. К., 2013. Ч.21. С. 131-139.
14. Вплив копіювально-розмножувальної техніки на збереженість архівних документів : метод. рекомендації / Укрдержархів, УНДІАСД, уклад.: О.Гаранін, Н.Христова, І. Срібняк. К.: УНДІАСД, 2012. 28 с.
15. Гаранін О. Я., Ковтанюк Ю. С. До концепції інформатизації архівної справи в Україні. *Студії з архів. справи та документознавства*. 2017. Т. 24–25. С. 7–57.
16. Гармонізування понять та термінів: ДСТУ – ISO 860-99. К.: Держстандарт України, 1999. 8 с.
17. Довідковий апарат архіву. Сайт ЦДІАК України. URL: <https://cdiak.archives.gov.ua/daparat.php> (дата звернення 10.10.2023).
18. Довідковий апарат. Сайт: Укрдержархів. URL: <https://archives.gov.ua/ua/category/%d0%b4%d0%be%d0%b2%d1%96%d0%b4%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%b8%d0%b9-%d0%b0%d0%bf%d0%b0%d1%80%d0%b0%d1%82/> (дата звернення 10.10.2023).
19. Документальні виставки on-line. URL: <https://old.archives.gov.ua/Sections/famine.php>
20. Допомога міжнародних партнерів у оцифруванні аудіовізуальної спадщини. URL: <https://archives.gov.ua/?s=%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%83%D0%B2> (дата звернення 10.10.2023).

21. Доступ до документів Національного архівного фонду. URL: <https://archives.gov.ua/ua/%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF-%D0%B4%D0%BE-%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B2-%D0%BD%D0%B0%D1%84/> (дата звернення 10.10.2023).
22. ДСТУ 2732:2004 Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. URL: chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefindmkaj/http://old.loga.gov.ua/netcat_files/4895/4106/h_7d602cb292dd3a86478915757d0425f9 (дата звернення 10.10.2023).
23. ДСТУ 2732:2023 Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=103322 (дата звернення 10.11.2023).
24. Електронний архів. Сайт: ДАКіО. URL: <https://dakiro.kr-admin.gov.ua/e-arhiv.php> (дата звернення 10.10.2023).
25. Електронний архів. Сайт: ДАОО. URL: <https://archive.od.gov.ua/arhiv/elektronnyj-arhiv-fondy-opysy-dokumenty/>
26. Електронні путівники. Сайт: Укрдержархів. URL: <https://archives.gov.ua/ua/%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%96-%D0%BF%D1%83%D1%82%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8/> (дата звернення 10.10.2023).
27. Жданович О. Каталог ресурсів порталу інституту історії України НАН України: технологічні аспекти створення і функціонування. *Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики. Збірка наукових праць*. К., 2013. Ч. 21. С. 93-99;
28. Журавель О., Журавель В., Савич А. Комерційне мікрофільмування у світі: історія і сучасність. *Архіви України*. 2023. Вип.2. № 335. С.103 – 117. DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2023.335.103>
29. Залеток Н. В., Чорноморець Є. М. Зміст і співвідношення понять «архівна послуга» та «електронна архівна послуга». Збірник матеріалів X

Всеукраїнської наук.-практ. конференції молодих вчених «Наукова молодь-2022» (15 листоп. 2022 р., м. Київ). 2022. С. 36–39.

30. Залеток Н., Чорноморець Є. Сучасний стан упровадження електронних послуг центральними та обласними державними архівними установами України. *Архіви України*. 2023. Вип. 1. №334. С.27-40. DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2023.334.027>

31. Замовити копію архівного документа або справи онлайн. Сайт ЦДАМЛІМ України. URL: <https://tsdavo.gov.ua/zamovyty-kopiyu-arhivnogo-dokumentu-abo-spravu-onlajn/> (дата звернення 12.11.2023).

32. Інформаційні технології. Електронний документообіг. Архітектура службових документів (ODA) та обмінний формат. Частина 1. Вступ і загальні принципи: ДСТУ 3719-1-98 (ISO 8613-1:1989). (Чинний від 1995-01-01). К. : Держстандарт України, 1995. 47 с.

33. Калакура Я., Ковтанюк Ю. Архівний менеджмент в умовах електронного урядування. *Архіви України*. 2019. № 3. С. 18–57. DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2019.320.018>

34. Калакура Я., Палієнко М. Концептуалізація електронного архівознавства в контексті цифровізації українського суспільства. *Архіви України*. 2021. № 3. С. 36–65. DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2021.328.036>

35. Калакура Я.С. Архівознавство: наука чи система наукових знань? Студії з архівної справи та документознавства. 1996. Т. 1. С.43–49.

36. Качковський О. Автоматизована інформаційно-пошукова система (з досвіду створення). Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий наук. зб. Вип. 5: Архіви - складова інформаційних ресурсів суспільства. К., 2002. URL: https://www.archives.gov.ua/Publicat/Researches/MaterialyConfer_06.php#Kachkovskiy (дата звернення 10.10.2023).

37. Кисельова А.А. Архівні ресурси України в глобальній інформаційній мережі: види, доступ, перспективи: автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.10

– документознавство, архівознавство / Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. К., 2005. 19 с.

38. Кисельова А.А. Відкриті інформаційні ресурси архівного порталу України: структура, наповнення, моніторинг. Студії з архівної справи та документознавства. 2004. Т. 11. С. 58–70.

39. Кисельова А.А. Українські архівні ресурси в Інтернеті Рукописна спадщина України: Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів. К., 2004. Вип 9. С. 238–247.

40. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page> (дата звернення: 12.10.2023).

41. Левчук О. В. Соціальні мережі як інструмент реалізації інформаційно-комунікаційних та іміджевих стратегій сучасного архіву: виклики та перспективи // *Архівістика: теорія, методика, практика* : матеріали Другої міжнар. наук.-практ. конференції (22–23 квіт. 2021 р., м. Кам'янець-Подільський). 2021. С. 120–124.

42. Ляхоцький В. П. До історії прийняття в Україні першого архівного закону (1991-1993). *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство*. К., 2001. Вип. 4. С. 180–199.

43. Масштабне оцифрування документів стартувало у Державному архіві Черкаської області. URL: <https://archives.gov.ua/?s=%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%83%D0%B2> (дата звернення 10.10.2023).

44. Матяш І. Архівна та рукописна україніка як складова Національного архівного фонду: зміст та обсяги поняття. *Сумський історикоархівний журнал*. 2007. № II-III. С. 16–28.

45. Матяш І. Архівні реформи в Україні: історія, проекти, виклики сьогодення. *Arheion*, 2022. Т.СХХІІІ. С.125 – 166.

46. Матяш І. Архівознавство: методологічні засади та історія розвитку. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. 516 с.

47. Матяш І. Архівні реформи в Україні: історія, проекти, виклики сьогодення. *Архіви України*. 2008. №1-2. С.125 – 166.
48. Матяш І. Організація архівної справи в Україні. *Студії з документознавства та архівознавства*. 2005. Т. 13. С. 10-26.
49. Меньківська Н. Правове регулювання інформаційної діяльності Державних архівів в сучасній Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2011. № 1. С. 86-94. URL: file:///C:/Users/admin/Downloads/bdi_2011_1_13.pdf
50. Меньківська Н.С. Інформаційна діяльність державних архівів: сутність та визначення понять. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2009. № 3. С. 51–55.
51. Міжархівний пошуковий портал. URL: <https://bit.ly/3QaxIQG> (дата звернення: 29.10.2023).
52. Національна стандартизація. Правила і методи прийняття та застосування міжнародних і регіональних стандартів (ISO/IEC Guide 21:1999, NEQ): ДСТУ 1.7:2001. (Чинний від 2001-07-01). К.: Держспоживстандарт України, 2001. 27 с.
53. Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлення та вимоги до змісту нормативних документів (ISO/IEC Directives – Part 2:2001, NEQ): ДСТУ 1.5:2003. URL: https://dnaop.com/html/29579/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_1.5_2003 (дата звернення 10.11.2023).
54. Національна стандартизація. Правила розроблення національних нормативних документів: ДСТУ 1.2:2003. URL: https://dnaop.com/html/43908/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_1.2_2003 (дата звернення 10.11.2023).
55. Національна стандартизація. Основні положення: ДСТУ 1.0:2003 (чинний від 2003-07-01). URL: https://dnaop.com/html/44088/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_1.0_2003 (дата звернення 10.11.2023).
56. Новини архіву. Сайт ЦДІАК України. URL: <https://cdiak.archives.gov.ua/>

57. Новини архіву. До новин цифровізації. Сайт ЦДІАК України. URL: <https://cdiak.archives.gov.ua/> (дата звернення 5.12.2023).
58. Новохатський К. Є. Організація доступу до документів Національного архівного фонду України та використання архівної інформації. *Архіви України*. 2008. № 3-4. С. 75-83.
59. Новохатський К. Є. Narodowe zasoby archiwalne i archiwa Ukrainy. *Archiwista Polska*. 1996. № 3. С. 41-44.; його ж. Національні архівні фонди в пострадянських державах: порівняльний аналіз архівних законів. *Архіви України*. 2001. № 1-2. С. 3-10.
60. Новохатський К. Є. Архівне законодавство України (1991-2001). *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий наук. зб. Вип. 5: Архіви - складова інформаційних ресурсів суспільства*. К., 2002. URL: https://www.archives.gov.ua/Publicat/Researches/MaterialyConfer_03.php#Novohat
61. Новохатський К. Є. Проект нової редакції архівного закону. *Архіви України*. 2001. № 3. С.15-25.
62. Новохатський К. Є. Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази діяльності архівних установ. *Архіви України*. 2000. № 1-3. С. 4- 12.
63. Новохатський К. Організація доступу до документів Національного архівного фонду України та використання архівної інформації. *Архіви України*. 2008. № 3-4. С. 75 – 83.
64. Онищенко О. Документально-інформаційні ресурси архівів та бібліотек – спільна база для розвитку науки, освіти, культури. *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: міжвідомчий збірник наукових праць*. К.,2001. Вип.4. С.163–173.
65. Онлайн-архів «Бабин Яр» містить 3,5 мільйони оцифрованих в українських архівах документів. URL: <https://archives.gov.ua/?s=%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%83%D0%B2> ; <https://babynyar.org/ua/archive> (дата звернення 10.10.2023).
66. Онлайн-архів «Бабин Яр». URL: <https://babynyar.org/ua/archive/about>

67. Палієнко М. Г. Репрезентативність веб-сайтів архівних установ та їх роль у розширенні доступу до документної інформації // Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (7–9 квіт. 2015 р., м. Київ). Київ, 2015. С. 214–217.

68. Підсумки діяльності у 2015 році та пріоритети на 2016 рік. Офіційний веб-портал Державної архівної служби України. URL: http://www.archives.gov.ua/Archives/Zvit_2015.pdf.

69. Піхотенко К. Проблеми застосування електронних експертних систем в архівній практиці. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2013. Число 21. С. 179-185.

70. Положення про ЦДІАК України, м.Київ. URL: chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/https://cdiak.archives.gov.ua/files/Polozhennya_pro_arhiv.pdf (дата звернення 10.11.2023).

71. Порядок користування документам Національного архівного фонду, що належить державі, територіальним громадам: зареєстровано в Мінюсті України 21.11.2013р. за №1983/24515 (поточна редакція 03.06.2023р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1983-13#Text> (дата звернення 10.11.2023).

72. Порядок користування документами Національного архівного фонду, що належать державі, територіальним громадам: Наказ Міністерства юстиції України від 19.11.2013 р. №2438/5 (ред. 03.06.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1983-13#Text> (дата звернення 10.10.2023) р.

73. Правила описування архівних документів: (ISAD (G):1999, (NEQ)) ДСТУ 4331:2004. К.: Держспоживстандарт України, 2005. 15 с.

74. Правила роботи архівних установ України / упоряд. Л. А. Кисельова, Ю.А. Прилепішева, Т.П. Прись, С.В. Сельченкова; за заг. ред. Н. М. Христової. К., 2013. С. 111.

75. Правила роботи архівних установ України: зареєстровано в Мінюсті України 10.04.2013р. за №584/23116 (поточна редакція 04.10.2023р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0584-13#Text> (дата звернення 10.11.2023).

76. Про архів. Структура архіву. URL: <https://cdiak.archives.gov.ua/histori.php#S> (дата звернення 10.10.2023).

77. Про внесення змін до Закону України «Про захист інформації в автоматизованих системах»: Закон України від 31.05.2005р. №2594. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2594-15#Text> (дата звернення: 09.10.2023).

78. Про встановлення вимог до технічних засобів, процесів їх створення, використання та функціонування у складі інформаційно-телекомунікаційних систем під час надання кваліфікованих електронних довірчих послуг: Наказ Міністерства юстиції України від 30.09.2020 № 1039/35322. (редакція від 26.11.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1039-20#n21> (дата звернення 10.11.2023).

79. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011р. № 2939 (в редакції від 08.10.2023р. № 2614). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> . (дата звернення: 09.10.2023).

80. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155 (редакція від 01.01.2023р.№2801). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> . (дата звернення 10.11.2023).

81. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851 (редакція від 07.11.2018). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/851-15>. (дата звернення 10.11.2023).

82. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися архівними установами, що утримуються за рахунок бюджетних коштів: Постанова КМУ від 7.05.98р. №639 (у ред. 13.07.2022р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/639-98-%D0%BF#Text>

83. Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: Наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2014 № 1886/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14> (дата звернення 10.11.2023).

84. Про затвердження Порядку роботи з електронними документами через систему електронної взаємодії органів виконавчої влади з використанням

електронного цифрового підпису: Наказ Міністерства юстиції України від 01.11.2012 № 1600/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1854-12> (дата звернення 10.11.2023).

85. Про затвердження Програми оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022-2025 роки: Наказ Державрхів служби України №165 від 29.12.2021р. Сайт: Державна архівна служба України. URL: <https://archives.gov.ua/?naDASU=1&s=&from=01.01.2020&to=31.12.2021&num=165> (дата звернення 10.09.2023).

86. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 5 липня 1994 р. №80 (редакція від 01.07.2022р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 10.11.2023).

87. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні: Указ Президента від 31.07.2000 р. № 276а/2000. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/928/2000>(дата звернення: 11.10.2019).

88. Про інформацію: Закон України. № 2657-ХІІ від 02.10.1992 р. (редакція від 16.07.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2657-12> (дата звернення: 09.10.2023).

89. Про культуру: Закон України від 12.12.2010р. №2778 (у редакції від 21.09.2023р. №3120). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення 10.11.2023).

90. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24.12.1993 р. (редакція від 02.07.2023р.). №3814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12> (дата звернення: 09.10.2023).

91. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 1.12.222р. №2807. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#n191> (дата звернення 10.11.2023).

92. Про невідкладні заходи щодо збереження національних архівних цінностей України: Розпорядження Президента України від 13.04.2005р. №

957/2005–рп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957/2005-%D1%80%D0%BF#Text> (дата звернення 10.11.2023).

93. Про невідкладні заходи щодо розвитку архівної справи: Указ Президента України від 2.09.2000р. № 273/2000-рп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2000-%D1%80%D0%BF#Text> (дата звернення 10.11.2023).

94. Про обов'язковий примірник документів: Закон України від 9.04.1999р. №595 (у редакції від 31.03.2023р. №2849). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-14#Text> (дата звернення: 09.10.2023).

95. Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади: Постанова КМУ від 4.01.2002р. №3 (редакція від 25.07.20123). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.11.2023).

96. Про порядок функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади: Наказ Держкомітету інформ. політики, телебачення та радіомовлення України, Держкомітет зв'язку та інформатизації України від 25.11.2002р. №327/225. (редакція 27.03.2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1022-02#Text> (дата звернення 10.11.2023).

97. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження КМУ від 8.11.2017 р. №797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80> (дата звернення 10.11.2023).

98. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Постанова КМУ від 15.05.2013р. №386-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/246420577> (дата звернення 01.11.2023р.)

99. Прокшева Т., Селіверстова К., Шурубур А. Державна програма збереження бібліотечних і архівних фондів. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2000. Том 6. С. 7-9.

100. Роз'яснення Міністерства юстиції України щодо відсутності надання адміністративних послуг архівними установами від 23.12.2013 №17809-0-26-13/6.1. URL: <https://bit.ly/3BWO7CP> (дата звернення: 29.10.2023).

101. Розпорядження Президента України. Про невідкладні заходи щодо розвитку архівної справи. *Архіви України*. 2000. № 4-6(244). С. 3.

102. Розширення кола міжнародних партнерів. URL: <https://archives.gov.ua/?s=%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%83%D0%B2> (дата звернення 10.10.2023).

103. Романовський В. Нариси з архівознавства: Історія архівної справи на Україні та принципи порядкування в архівах. Харків, 1927. 170с.

104. Санцевич А.В. Роль архівів у розвитку історичної науки. *Архіви України*. 1988. №3. С.19–25.

105. Серія презентацій інноваційної платформи ARCHIUM. URL: <https://arinsy.com/2020/01/30/seriia-presentatsiy-inovatsiynoi-platformy-archium/>

106. Створення електронної версії Центрального фондового каталога України: лист Держкомітету архівів України від 7.02.2001р. за №01-106. URL: https://old.archives.gov.ua/Publicat/Visnyk/v-2001-1.5_3.php#N33 (дата звернення 10.10.2023).

107. Тюрменко І. І. Експертна оцінка структури та змісту веб-сайтів архівних установ України // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. конференції (10–12 верес. 2015 р., м. Одеса. 2015. С. 43–50.

108. Хрестоматія архівознавства / за ред. Г.Боряк. К., 2003. 408 с.

109. Хромова І. Нумізматика в музейних інтернет-ресурсах України. *Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики. Збірка наукових праць*. К., 2013. Ч.21. С. 203-207.

110. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України та FamilySearch International (США) розпочали оцифрування документів генеалогічного характеру. URL:

<https://archives.gov.ua/?s=%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D1%83%D0%B2> (дата звернення 10.10.2023).

111. Чернятинська Ю.Г. Комплектування архівів документами в електронній формі та їх зберігання: історіографія питання. *Архіви України*. 2018. № 1. С.88-102.

112. Шановний користувачу!. Сайт ЦДАМЛМ України. URL: <https://csamm.archives.gov.ua/zamovuyty-spravu-onlain/> (дата звернення 12.11.2023).

113. Юдіна Л.М. Використання інформаційних ресурсів Національного архівного фонду України: науково-методичні засади, напрями та форми (1993 – 2004 рр.) : автореф. дис. ...канд. іст. наук : 07.00.10 – документознавство, архівознавство. К., 2005. 17 с.

114. Як правильно користуватись пошуком на сайті. Держархівслужби України. URL: <https://searcharchives.net.ua/how-to-search/#howto-use> (дата звернення 10.10.2023).

115. ARCHIUM — платформа для створення цифрового архіву. URL: <https://arinsy.com/product/archium/>

116. Belovari, Susanne. Historians and Web Archives. *Archivaria*. 2017. Vol. 83. P.59-79.

117. Bak, Greg. Media and the Messengers: Writings on Digital Archiving in Canada from the 1960s to the 1980s. *Archivaria*. 2016. Vol. 82. P. 55–81.

118. E-Archive документи онлайн. Сайт ЦДІАК України. URL: https://cdiak.archives.gov.ua/full_files/ (дата звернення 10.09.2023).

119. Donaldson, Devan Ray. Trust in Archives– Trust in Digital Archival Content Framework. *Archivaria*. 2019. Vol. 88. P.50-83.

120. Hamer, Alyssa. Ethics of Archival Practice: New Considerations in the Digital Age. *Archivaria*. 2018. Vol. 85.P.156-179.

121. Paliienko M. Socio-cultural Mission of the Archives and New Strategies for Archival Management. Atlanti. Triest; Maribor: International Institute for Archival Science, 2019. Vol. 29. № 2. P. 110–124.

122. Valacchi, Federrico. The Internet and Archival Research: from medium to Resesarch Tool. XXXVIth CITRA. Marceille, France, 13–16 November 2002. How does Society Perceive Archives?: Abstracts. Marceille, 2002.

123. Yakel, Elisabeth. Impact of Internet-Based Discovery Tools on Use and Users of Archives. Ibid. XXXVIth CITRA. Marceille, France, 13–16 November 2002. How does Society Perceive Archives?: Abstracts. Marceille, 2002.

124. Yakel, Elisabeth. Thinking Inside and Outside the Boxes: Archival Reference Services at the Millenium. *Archivaria*. 2000. Vol. 49.

ДОДАТКИ

ГАЛУЗЕВИЙ ПОКАЖЧИК
типів фондів для автоматичного введення і пошуку інформації по ЦКФ
Держкомархіву України

При описуванні фондів в електронному форматі галузевий покажчик типів фондів є обов'язковим для введення інформації та визначення наявності тієї чи іншої тематичної групи фондів архіву.

1. Фонди органів державної влади і управління
2. Фонди станового, міського і земського самоврядування
3. Фонди військово-адміністративних органів
4. Фонди військових установ і організацій; партизанських формувань
5. Фонди органів юстиції, суду, прокуратури
6. Фонди органів поліції, жандармерії, внутрішніх справ і державної безпеки
7. Фонди органів, установ і організацій праці і соціального забезпечення
8. Фонди установ планування, обліку і статистики
9. Фонди фінансових органів, податкових і кредитних установ і організацій
10. Фонди установ і організацій кооперації
11. Фонди органів, установ і організацій з управління промисловістю, промислових підприємств
12. Фонди установ і організацій будівельного комплексу, архітектури
13. Фонди установ, організацій і підприємств транспорту
14. Фонди установ організацій і підприємств зв'язку
15. Фонди органів і установ землекористування, землеустрою і межування
16. Фонди органів, установ і організацій сільського, лісового, водного господарства, меліорації
17. Фонди установ і організацій торгівлі, постачання, збуту і заготівель
18. Фонди установ, організацій і підприємств комунального господарства і побутового обслуговування населення
19. Фонди установ і організацій культури
20. Фонди установ і організацій науки
21. Фонди установ і організацій народної освіти
22. Фонди установ і організацій охорони здоров'я
23. Фонди органів, установ і організацій фізичної культури і спорту, добровільних товариств
24. Фонди громадських благодійних установ і організацій
25. Фонди політичних партій, установ, організацій
26. Фонди профспілкових організацій
27. Фонди релігійних установ
28. Фонди видавництв, редакцій, газет, часописів
29. Фонди періоду Другої світової війни
30. Фонди нацменшин
31. Особові фонди

*Головний спеціаліст відділу зберігання та обліку
НАФ Держкомархіву України Т. Захарченко*

Директор ЦДАМЛІМ України

О.В. Чижова

«__» ____ 20__ р

Директору Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України

Чижовій О.В.

громадянина України
(країна)

Петренка Петра Петровича
(прізвище, ім'я, по батькові користувача)

місце проживання (місцезнаходження) 01001, Київська обл., Києво-Святошинський р-н, м. Вишневе, вул. Незалежності, 15

документ, що посвідчує особу або підтверджує повноваження
Паспорт АА 111111 Києво-Святошинським РВ ГУ МВС України в Київській обл.
(серія, номер, яким органом і коли виданий / офіційний лист (доручення))

ЗАЯВА

Прошу оформити мене як користувача документами Національного архівного фонду, що зберігаються у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України

Рік народження 1980

Місце роботи, посада доцент кафедри новітньої історії України Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Освіта, науковий ступінь, вчене звання вища, канд. іст. наук, доцент

Мета роботи підготовка дисертації
(підготовка статті, монографії, дисертації, інші дослідження)

Тема (теми) роботи, хронологічні межі
«Театральне мистецтво України II половини XX ст.»

ДОДАТОК В

Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України

Директор ЦДАМЛМ України
 Чижова О.В.
 « 19 » січня 2019 р.

Замовлення на видавання справ у читальний зал

Прошу видати Петренку Петру Петровичу
 (прізвище, ім'я, по батькові користувача)
 написання дисертації
 (мета роботи з документами)

такі документи:

Фонд №	Опис №	№ справи / одиниці зберігання	Заголовок справи / одиниці зберігання	Дати справи (початкова і кінцева)	Кількість аркушів у справі	Підпис користувача, який отримав документи, дата	Підпис працівника читального залу, якому користувач повернув документи, дата
1	2	3	4	5	6	7	8
243	1	21	Обрядова поезія, фольклор	1946-1948	214		
1173	2	1	Накази директора з основної діяльності	1988	60		

б. п.
 (підпис замовника)

Петренко П. П.
 (ініціали)

ДОДАТОК Г

Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України

ЗАМОВЛЕННЯ № _____

(дата)

ЦДАМЛМ України

_____ Олена ЧИЖОВА

НА КОПІЮВАННЯ ДОКУМЕНТІВ

« ____ » _____ 20__ р.

Прошу виготовити для _____
 (прізвище, ім'я, по батькові користувача або представника юридичної особи)
 копії документів:

Фонд №	Опис №	№ справи (одиниця зберігання / одиниця обліку)	Номери аркушів*	Спосіб відтворення, електронний носій інформації	Кількість негативів**	Розміри та кількість позитивів
1	2	3	4	5	6	7

Копії документів прошу надіслати поштою / електронною поштою.
 " ____ " _____ 20__ року

(підпис)_____
(ініціали (ініціали імені), прізвище користувача (замовника))

Відмітка про оплату вартості замовлення _____

(підпис)_____
(ініціали (ініціал імені), прізвище бухгалтера)

Прийнято на копіювання
 " ____ " _____ 20__ року

(підпис)_____
(ініціали (ініціал імені), прізвище виконавця)

Виконано
 " ____ " _____ 20__ року

(підпис)_____
(ініціали (ініціал імені), прізвище виконавця)

Замовлення одержав
 " ____ " _____ 20__ року

(підпис)

 (ініціали (ініціал імені), прізвище користувача (замовника)
 повноважного представника або працівника архіву, якщо
 замовлення надіслане поштою)

gov.ua
Державні сайти України

ДЕРЖАВНА АРХІВНА СЛУЖБА
УКРАЇНИ

Офіційний вебпортал органу виконавчої влади

Люди із порушенням зору
In English
Стара версія

Укрдержархів Діяльність Законодавство Мережа установ Дорадчі органи Громадянам Пресцентр Пошук

Головна / Довідковий апарат

Довідковий апарат

- Бібліографічний покажчик методичних рекомендацій
- Богдан Лепкий: відомий і невідомий (1872-1941) [Текст]: бібліогр. покажч.
- Державний архів Вінницької області: Путівник. – Вінниця, 2015. – 754 с.
- Державний архів Житомирської області: Путівник. Том 1. – Житомир: вид-во "Волинь", 2014. – 120 с
- Документи Національного архівного фонду, що зберігаються в музеях Миколаївської області (2007)
- Електронні путівники
- З історії українського державотворення на Херсонщині. 1917-1921: Анотований перелік справ
- Іменний покажчик
- Кінолітопис: Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів і кіно- і телесюжетів (червень 1956 – 1965)
- Кінолітопис: Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів і кіносюжетів (червень 1945 – 1955)
- Матеріали круглого столу "Повернення культурних цінностей в Україну"
- Матеріали міжнародних науково-практичних конференцій
- Метричні книги у фондах державних архівів Волинської, Дніпропетровської, Закарпатської областей
- Метричні книги у фондах державних архівів Тернопільської, Черкаської, Чернівецької областей, міст Києва і Севастополя
- Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани в історії України та Волині
- На зламі епох: "Зберігайте архіви"
- Науковий збірник за підсумками Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський
- Огляди музейних фондів, колекцій, зібрань
- Реєстр розсекречених архівних фондів України: Міжарх. довідник.
- Реєстр розсекречених архівних фондів України: Міжарх. довідник
- Систематичний покажчик публікацій журналу "Архіви України" (1971-1987) (Київ, 1988)
- Центральний державний архів громадських об'єднань України: Путівник (Київ, 2001)
- Центральний державний історичний архів України, м. Львів: Путівник (Київ, 2001)
- Чорнобиль. Документи Оперативної групи ЦК КГПУ (1986-1988)